

**Övergång till Dewey Decimal Classification.
Vad skulle det innebära?**

Delstudie 3 i Katalogutredningen

Magdalena Svanberg
Kungl. biblioteket
2006-11-08

Innehållsförteckning

Bakgrund	3
Del 1. Vad skulle en övergång till DDC innebära för svenska bibliotek?	4
1. Vad är klassifikation och vad ska vi ha den till?.....	4
2. SAB-systemet - Klassifikationssystem för svenska bibliotek.....	5
3. Dewey Decimal Classification (DDC).....	7
4. Jämförelse mellan systemen.....	9
5. Tidsåtgång för klassifikation.....	14
6. Internationalisering.....	17
7. Tillgängliga verktyg för DDC	18
8. Folkbiblioteken.....	19
9. Bokbranschen.....	21
10. Sammanfattning och slutsatser del 1. Vad skulle en övergång till DDC innebära för de svenska biblioteken?	22
Del 2. Vilka insatser skulle krävas vid en övergång till DDC?	24
11. Översättning och anpassning av DDC	24
12. Mappningar och konkordanser.....	30
13. Tillgång till bibliografiska poster med DDC-kod	32
14. Organisation av klassifikationsarbetet på biblioteken.....	35
15. Utbildning.....	36
16. Svenska verktyg för sökning på DDC-kod	37
17. Samsökning	37
18. Hylluppställning	39
19. Sammanfattning och slutsatser del 2. Vilka insatser skulle krävas vid en svensk övergång till DDC?	42
20. Vägen vidare	44
21. Litteratur & källor	45

Bakgrund

De flesta bibliotek i Sverige använder SAB:s klassifikationssystem för svenska bibliotek. För många av forskningsbiblioteken fungerar inte SAB-systemet tillfredsställande. Det underhåll och den utveckling som sker är inte tillräckligt. Möjligheterna till internationellt samarbete och rationalisering kring klassifikation är små när vi använder ett eget klassifikationssystem. Detta gör att en övergång till Dewey Decimal Classification (DDC), världens mest spridda klassifikationssystem, har framstått som en möjlighet som bör undersökas.

För att ge svenska bibliotek tillfälle att bekanta sig med DDC anordnade Kungl.biblioteket under våren 2005 en konferens och en kurs i DDC. De bibliotek som deltog på konferensen och kursen ställde sig positiva till att gå vidare och närmare undersöka vad en övergång skulle innebära. Detta resulterade i denna förstudie som är en del av Katalogutredningen.

Syftet med förstudien är att undersöka vad en övergång till DDC skulle innebära för KB och för andra svenska bibliotek. Vilka insatser skulle behövas vid övergången och vad skulle det kosta? Vad skulle övergången innebära på sikt och hur skulle kostnaderna för klassifikation påverkas?

Del 1. Vad skulle en övergång till DDC innebära för svenska bibliotek?

1. Vad är klassifikation och vad ska vi ha den till?

Klassifikation är ett sätt att inordna begrepp eller information genom indelning i klasser. En klass är en grupp begrepp eller informationsenheter som har minst en gemensam egenskap. De gemensamma egenskaperna utgör klassens identitet. Klasser kan vidareindelas i underklasser, vilket gör klassifikation hierarkisk. Bibliotekens klassifikationssystem är i regel baserade på discipliner som arkeologi, sociologi, kemi. De flesta system använder koder för att beteckna klasserna. Koderna uttrycker samtidigt hierarkin. **Kc Svensk historia** i SAB-systemet är t.ex. underordnat **K Historia**.

Klassifikation används av biblioteken för att organisera samlingarna, fysiskt på bibliotekens hyllor, och mer abstrakt i bibliotekskatalogerna. Användarna kan hitta litteratur om ett visst ämne genom att gå till en viss hylla eller genom att göra en sökning i katalogen.

Under de senaste decennierna har stora förändringar skett vad gäller informationssökning. Mer och mer material blir tillgängligt i fulltext både på Internet och i olika databaser. En allt större andel av informationssökningen sker på andra ställen än i bibliotekens kataloger och en allt större andel av informationsbehovet tillgodoses av andra aktörer än biblioteken. Samtidigt visar många undersökningar att användningen av biblioteken ökar i absoluta tal, både vad gäller sökningar i katalogerna och användningen av bibliotekens samlingar.

Att söka på klassifikationskoder har aldrig varit lättillgängligt för bibliotekens användare, utan främst ett redskap för bibliotekarier. Genom att möjligheterna till andra typer av sökningar ökat torde användarnas motivation för att översätta sina sökfrågor till klassifikationskoder ha blivit allt mindre. Statistik från Libris webbsök visar att mindre än 1 % av sökningarna sker i fältet för klassifikationskod. Mot bakgrund av detta kan man ställa sig frågan: behöver vi fortfarande klassifikation och vad ska vi sådana fall ha den till?

Parallellt med ovanstående pågår emellertid också en utveckling där klassifikation blivit ett allt viktigare verktyg för att organisera informationen. Mängden material både i bibliotekskataloger och på Internet gör att behovet av struktur och överblick blir allt större. Verktyg som gör det möjligt att bläddra i klassifikationsstrukturen utan att känna till systemets uppbyggnad och olika klassifikationskoder har utvecklats på olika håll. Det finns också ett ökande intresse för att använda klassifikation för att gruppera sökträffarna i en bibliotekskatalog ämnesmässigt och på så vis underlätta navigeringen, i synnerhet när antalet sökträffar är stort. Mer om olika verktyg i avsnitt **7. Tillgängliga verktyg för DDC**.

De flesta ämnessökningar görs som fritextsökningar och den ämnesbeskrivning som mest kommer till användning då är ämnesorden. För sökningar som gäller ett visst specifikt ämne är detta oftast det bästa och enklaste sättet. Biblioteken bör dock även kunna erbjuda bredare, mer disciplinbaserade sökningar, t.ex. vad har publicerats inom sociolingvistik under det senaste året? Här är klassifikation ett bättre verktyg. Klassifikationen används även för att ta fram statistik som kan användas i olika syften: för att kartlägga ett lands utgivning, för att analysera ett biblioteks förvärv och samlingar o.s.v. Slutligen så skiljer sig klassifikation från ämnesord och terminologin i titlar och liknande genom att vara språkoberoende och mindre

beroende av språkliga variationer i tid och rum. En DDC-kod applicerad av ett bibliotek i Vietnam har samma innebörd som en applicerad av ett bibliotek i Norge. Koden **Euc** hade i femte upplagan av SAB-systemet rubriken **Specialundervisning – Svagt begåvade och psykiskt efterblivna**. I åttonde upplagan är rubriken **Elever med särskilda behov – Psykiskt handikappade**. Trots olikheterna i språkbruk kan man med hjälp av klassifikationskoden söka fram litteratur om detta ämne från olika tider.

Klassifikationens språkoberoende visar sig även på ett annat sätt. Ämnesord är på gott och ont knutna till språket och endast kategorier som det finns ord och termer för kan uttryckas. Med klassifikation kan även kategorier som inte kan formuleras som ämnesord uttryckas. Klassen **796.32 Inflated ball thrown or hit by hand** i DDC-systemet utgör en begriplig och välavgränsad kategori, men det är svårt att formulera ett lämpligt ämnesord för den.

Vad som kommer att hända i framtiden med bibliotekskatalogerna och den ämnesbeskrivning biblioteken gör är svårt att förutspå. Vi torde dock vara bättre rustade för de förändringar som kommer om vi använder ett internationellt klassifikationssystem än om vi använder ett eget nationellt.

2. SAB-systemet - Klassifikationssystem för svenska bibliotek

Historik

Sveriges allmänna biblioteksforening tillsatte vid sitt årsmöte 1917 en kommitté med uppgift att utarbeta ett klassifikationssystem lämpligt för folk- och skolbibliotek samt andra liknande bibliotek. Kommittén valde en helt egen lösning istället för att utgå från ett internationellt system. Här skilde man sig från t.ex. Norge och Danmark som vid samma tid gav ut nationella versioner av det internationella systemet DDC. Orsakerna var att man ville ha ett system väl anpassat till Sverige och svenska förhållanden och att man uppfattade DDC:s långa, numeriska koder som ett problem. Utbyte av katalogdata mellan länder var ännu ingen realitet och fördelarna med ett internationellt system därför inte så uppenbara.

”Klassifikationssystem för svenska bibliotek” (SAB-systemet) utkom första gången 1921. Systemet började genast användas av nationalbibliografin, och spreds snabbt till folk- och skolbibliotek. Nya upplagor av SAB-systemet utkom 1943 och 1950, men först 1956, i den fjärde upplagan gjordes en mer grundlig revision. Systemet byggdes också ut i denna upplaga. I och med den fjärde upplagan började SAB-systemet användas även av universitetsbiblioteken. En något reviderad femte upplaga utkom 1963, men även denna gång dröjde det innan en mer genomgripande revision gjordes.

Revisionen föregicks av en utredning utförd av Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI). Utredningen konstaterade att SAB-systemet var i behov av en grundlig revision. Frågan var om man skulle satsa på en sådan revision eller istället gå över till ett internationellt klassifikationssystem: DDC, UDK eller Library of Congress Classification (LCC). För en övergång talade att underhållsproblemen skulle minska och att man skulle kunna utnyttja utländska klassifikationskoder. Mot talade problemen med hylluppställningen och med att ha två ämneskataloger, en med SAB-koder och en med ett annat klassifikationssystem. Problemen ansågs vara störst för folkbiblioteken. Forskningsbiblioteken skulle lättare kunna hantera problemen med diskrepanser mellan katalog och hylluppställning. Slutsatsen blev att arbetet med en övergång till ett internationellt

klassifikationssystem var för omfattande och att man i stället skulle satsa på en grundlig revision av SAB-systemet. Den sjätte omarbetade upplagan utkom 1984.

Utveckling och underhåll

Problemen med de långa tidsintervallerna mellan revisionerna var stora. Klassifikationssystemet hann bli föråldrat och när en ny upplaga väl kom innebar den stora förändringar och krävde stora insatser i form av bl.a. omflyttningar på hyllorna och utbildning av bibliotekarier. Många bibliotek hade också kompenserat bristerna i systemet med egna utbyggnader som orsakade problem när den nya upplagan väl kom. Man beslutade därför att en ny upplaga av SAB-systemet skulle ges ut ungefär vart tionde år. Dessemellan skulle mindre ändringar kunna göras löpande. Ansvar för underhållet vilar på en kommitté, ”SAB:s kommitté för katalogisering och klassifikation”, som sammanträder ca fyra gånger per år, oftare inför en ny upplaga. Denna revisionstakt och konstruktionen med en kommitté som har hand om klassifikationssystemet gäller även idag, med den skillnaden att kommittén numera hör till Svensk biblioteks förening och har namnet Svensk Biblioteks förenings kommitté för klassifikationssystem för svenska bibliotek (SAB-systemet). Kommittéledamöterna representerar olika typer av bibliotek och utför kommittéarbetet vid sidan av sitt vanliga arbete. Det finns ingen som har underhållet av SAB-systemet som sin huvudsakliga arbetsuppgift. SAB-systemets sjunde upplaga utkom 1997 och den åttonde 2006. Sedan 2005 finns SAB även som en pdf-fil, E-sab. E-sab innehåller ändringar införda i systemet efter att det tryckta klassifikationssystemet utkommit samt vissa ytterligare anvisningar och kommentarer. E-sab är den version av klassifikationssystemet som gäller.

Kommittén är generellt försiktig med att göra förändringar och är angelägna om att hålla nere behovet av omklassificering och omflyttningar på hyllor. Man förändrar sådant som är nödvändigt utifrån förändringar i världen, men har även vad gäller dessa förändringar en avvaktande attityd. Omstruktureringar av avdelningar med syfte att åstadkomma en bättre indelning sker ganska sällan, och nya avdelningar är likaså ganska sällsynta. Den åttonde upplagan innehåller ett tiotal helt nya klasser och några klasser som flyttas. Några klasser stryks. Övriga förändringar gäller tydligare anvisningar, förändrade rubriker och att användningen av tilläggsbeteckningar har förändrats. Det finns ingen fastställd gräns för när ett ämne bör få en egen avdelning utan det avgörs från fall till fall.

Målgrupp och omfattning

Målgruppen för klassifikationssystemet är folkbibliotek, förvaltningsbibliotek och allmänna vetenskapliga bibliotek. Specialbibliotek har i många fall behov av en finare indelning.

SAB-systemet omfattar 1 band och 259 sidor i A4-format. Dessutom finns 2 registerband, ett alfabetiskt och ett systematiskt.

Notation och hierarkier

Notationen i SAB-systemet är alfanumerisk, d.v.s. bokstäver och siffror blandas, med bokstavs-beteckningar som den huvudsakliga notationen. Uppdelningen är i allmänhet baserad på discipliner som filosofi, arkeologi, naturvetenskap. Systemet innehåller 25 huvudavdelningar som sedan vidareindelas hierarkiskt. På många ställen har dock den hierarkiska strukturen frångåtts, framför allt för att man velat undvika långa koder. Avdelningar som innehållsmässigt sett borde ha varit hierarkiskt ordnade har istället

sidoordnats. Ett exempel är **Fh Romanska språk** som följs av de innehållsligt underordnade men notationsmässigt sidoordnade klasserna **Fi Italienska, Fj Franska och provencalska, Fk Spanska och katalanska** samt **Fl Portugisiska**.

Val av koder och byggande av koder

SAB-systemet är i huvudsak enumerativt, d.v.s. systemets klasser räknas upp. Systemet har också inslag av fasetter. Olika tilläggsbeteckningar hämtade från hjälptabeller kan fogas till koderna från huvudschemat för att uttrycka kombinationer av ämnen eller begränsningar av ett ämne. Vissa tilläggsbeteckningar kan i princip användas på alla avdelningar i systemet. De kallas allmänna tilläggsbeteckningar. Det finns dock en rad undantag från allmängiltigheten. Folkbiblioteken använder t.ex. bara geografiska tilläggsbeteckningar när möjligheten uttryckligen anges i schemat. De särskilda tilläggsbeteckningarna är knutna till en viss avdelning i systemet. I vissa fall kan koder också konstrueras genom att en avdelning vidareindelas som en annan avdelning. På det sättet kan t.ex. avdelning **G Litteraturvetenskap** och **H Skönlitteratur** vidareindelas språkligt analog med avdelning **F Språkvetenskap**.

När man klassificerar med SAB-systemet kan man vid behov använda flera klassifikationskoder. Rekommendationen är att man normalt använder högst tre koder, men begränsningen kan i särskilda fall överskridas. Som första kod väljs koden för det dominerande ämnet. Om inget ämne kan sägas dominera väljer man koden för det först behandlade ämnet som första kod. I vissa fall finns det anvisningar om vilka koder som ska föredras, ”vid tveksamhet föredras...”.

3. Dewey Decimal Classification (DDC)

Historik

Melvil Dewey skapade sitt klassifikationssystem 1873 för organisation av biblioteket vid Amherst College. De flesta av klassifikationssystemen som var i bruk vid denna tid bestod av breda kategorier kompletterade med löpnummer. Kategori+löpnummer betecknade en bestämd hyllplacering, vilket innebar att klassifikationen fick göras om när en kategori expanderade utöver det utrymme som reserverats på hyllorna. Dewey konstruerade en annan typ av system, ett hierarkiskt uppbyggt system där en bok kunde klassificeras en gång för alla.

Deweys system publicerades första gången 1876 och hade titeln *A Classification and Subject Index for Cataloguing and Arranging the Books and Pamphlets of a Library*. Systemet reviderades och byggdes ut och fram till Deweys död 1931 utkom 12 upplagor. I och med den trettonde upplagan 1932 blev klassifikationssystemets namn Dewey Decimal Classification.

Den fjortonde upplagan (1942) innehöll många utbyggnader. Upplagan kom att kritiseras för dessa utbyggnader som ansågs vara otympliga och oproportionerligt fördelade i systemet. Som en reaktion på kritiken kom den femtonde upplagan, kallad *Standard edition*, 1951. Omfånget för denna upplaga var ungefär en tiondel av den föregående och graden av finfördelning var jämn genom hela systemet. Denna reduktion gjorde att upplagan bara var lämplig för mindre bibliotek. Upplagan blev ett misslyckande och DDC:s fortlevnad var i fara.

Den sextonde upplagan (1958) blev en brytpunkt. Systemet moderniserades och man hittade en balans mellan stabilitet och förändring. I de följande upplagorna infördes sådant som principen om klassificering huvudsakligen efter disciplin och fasettering i form av tilläggstabeller som gav utökade möjligheter att bygga koder. Den senaste upplagan av DDC var den 22:a och utkom 2003.

Målgrupp och omfattning

DDC finns i en fullständig och en förkortade utgåva. Den förkortade utgåvan är avsedd för bibliotek med allmänna samlingar som innehåller färre än 20 000 titlar, d.v.s. skolbibliotek och små folkbiblioteksfilialer. DDC används av olika typer av bibliotek i över 135 länder. I USA används DDC av 95 % av folk- och skolbiblioteken, 25 % av college- och universitetsbiblioteken samt 20 % av specialbiblioteken. I många andra länder t.ex. Island, Italien och Vietnam, är DDC det vanligaste systemet även bland forskningsbiblioteken.

Den fullständiga DDC omfattar 4 volymer. Volym 1 innehåller introduktion, ordlistor, manual och tilläggstabeller, volym 2 och 3 huvudschemat och volym 4 det relativa indexet till DDC. De två volymerna som innehåller huvudschemat omfattar 1074 respektive 1250 sidor. Formatet är A5. Den förkortade DDC omfattar en volym.

DDC finns numera både i en tryckt version och en webbversion, WebDewey. Den tryckta version kommer ut vart sjunde år, men ska bara ses som en ögonblicksbild av DDC. Det är WebDewey som är den giltiga versionen. I WebDewey görs förändringar kontinuerligt. Ändringar förs in varje månad. Mer om WebDewey finns att läsa i avsnitt **7. Tillgängliga verktyg för DDC**.

Utveckling och underhåll

DDC-systemet ägs av OCLC. DDC:s redaktion består av en huvudredaktör och ytterligare fyra redaktörer. De svarar för utveckling och underhåll av systemet. Redaktionen är placerad inom Decimal Classification Division på Library of Congress (LC). De har ett nära samarbete med de klassifikationsspecialister som förser LC:s förvärv med DDC-koder, vilket gör att de snabbt kan upptäcka tendenser i litteraturen som bör avspeglas i klassifikationssystemet. Redaktörerna har också kontakter med ämnesspecialister och undersöker olika referenskällor. LC:s katalog och WorldCat används för att fastställa hur mycket litteratur som finns om ett ämne. Ämnen som det finns ungefär 20 verk om är kandidater för en egen klassifikationskod. I väntan på att den mängden litteratur utkommer placeras ämnena på s.k. ståplats i en vidare klass. Den senaste upplagan av DDC, den 22:a, innehöll hundratals nya klasser, och hundratals klasser togs också bort. Förändringar i DDC införs i WebDewey och läggs ut på webben varje månad. Under perioden juli-november 2006 har ungefär 50 nya klasser införts och ändringar har genomförts i ett tjugotal. De flesta ändringar gäller tabell 2, geografisk indelning, där några länder har reviderats och byggts ut. Förändringstakten i DDC är alltså hög.

Redaktörerna utarbetar förslag till förändringar och utbyggnader av DDC som vidarebefordras till redaktionskommittén, Editorial Policy Committee (EPC), för granskning och rekommendationer om åtgärder. De tio medlemmarna representerar DDC:s användare och är hämtade från olika typer av bibliotek och från de länder som använder engelskspråkiga DDC: Australien, Kanada, Storbritannien, Sydafrika och USA. EPC har som huvuduppgift att fungera rådgivande för redaktörerna och OCLC vad gäller DDC:s utveckling. Man har

nyligen beslutat att även representanter för översättningar av DDC ska få förslagen och kunna delta i diskussionerna.

Notation och hierarkier

I DDC används arabiska siffror för notationen. Systemet är hierarkiskt och innehåller tio huvudklasser som vidareindelas i tio avdelningar. Varje avdelning delas i sin tur in i tio sektioner (alla avdelningar och sektioner som är möjliga används inte). Vidareuppdelningen fortsätter så långt behov finns. Koderna byggs upp decimalt, så att varje siffra som läggs till en kod innebär en ytterligare finfördelning. I regel följer notationen hierarkin men i vissa fall görs avsteg. Hierarkin uttrycks då genom rubriker och anmärkningar. Den huvudsakliga indelningsgrunden i DDC är discipliner och forskningsområden.

Val av koder och byggande av koder

DDC är ett enumerativt system med inslag av fasettering. Klasserna räknas upp, men man kan också bygga koder genom att lägga till notation hämtad från tilläggstabeller eller andra delar av schemat. Notation från tilläggstabel 1, standardindelningar, får alltid läggas till när det inte finns instruktioner om motsatsen. I övrigt är kodbyggande bara tillåtet när det finns instruktioner om det i schemat. Det finns också ytterligare en begränsning för användandet av standardindelningar. De kan bara användas när ämnet för verket ungefär motsvarar det som omfattas av klassen i DDC. För ämnen som har ståplats i en klass, d.v.s. är betydligt snävare än klassen, kan standardindelningar inte göras.

När man klassificerar med DDC väljer man en kod. Det finns i regel tydliga anvisningar om vilken kod som ska väljas. För de flesta ämnen finns en klass dit allmänna eller tvärvetenskapliga verk ska föras. När anvisningar för det specifika fallet saknas finns det allmänna principer för vilken kod som ska väljas. Ett verk som behandlar ett ämnes påverkan på ett annat ämne klassificeras t.ex. med koden för det ämne som påverkas.

4. Jämförelse mellan systemen

Det är svårt att jämföra två klassifikationssystem ur kvalitetsaspekt, i synnerhet vad gäller frågor om hierarkierna struktur och ämnens placering i systemet. Det går att hitta exempel på både bra och dåliga hierarkier i alla klassifikationssystem. Klassifikation delar in litteraturen enligt olika indelningsgrunder. Olika indelningsgrunder uppfattas som naturliga och logiska i olika kulturer och sammanhang och av olika personer. Olika indelningsgrunder kan också fungera bättre eller sämre vid klassifikation av olika verk. Trots dessa begränsningar följer nedan en jämförelse mellan DDC och SAB.

Utveckling och underhåll

DDC:s underhåll sköts av fem personer på heltid, medan SAB underhålls av personer som utför uppdraget vid sidan av sitt ordinarie arbete. DDC får också förslag och synpunkter från bibliotek och användare i de olika länder som använder DDC och från redaktionerna för DDC:s olika översättningar. Förslag och synpunkter om SAB kommer också, men uteslutande från svenska bibliotek. Det innebär att DDC:s redaktion har betydligt större möjligheter att hålla sig a jour med utvecklingen inom olika områden än den kommitté som underhåller SAB.

I DDC innehåller varje ny upplaga omfattande utbyggnader av nummer och revisioner, medan SAB-systemet mellan de flesta upplagor förändrats ganska lite. Det gör att DDC är betydligt mer aktuellt och i linje med dagens litteratur. Samtidigt ställer förändringarna i systemet högre krav på lösningar för att hantera dessa förändringar i bibliotekskataloger och på hyllor.

DDC har en princip som säger att varje ämne med ett litteraturbelägg på ett visst antal verk är en kandidat till ett eget nummer. SAB-systemet har ingen sådan gräns, men benägenheten för att bygga ut systemet är betydligt mindre. DDC har strategier för hur man lämnar plats för vidareindelningar och nya nummer. De tydliga hierarkierna bidrar också till att det ofta är lätt att infoga nya klasser.

Några nya klasser i senaste upplagan av DDC är:

578.62 Nonnative species
621.38807 Digital television
641.56383 Low-carbohydrate cooking
616.8581 Personality disorders

Ibland har stora förändringar skett inom ett ämnesområde, och då görs mer genomgripande revideringar av hela avdelningar. Avdelning Biologi hade t.ex. blivit föråldrad och omstrukturerades helt i den 21:a upplagan av DDC som kom 1996.

De flesta av nya klasserna i den senaste upplagan av SAB återfinns på V. Motsvarande klasser finns i regel sedan tidigare i DDC med ungefär samma inplacering i hierarkin, med undantag av t.ex. **Vefc Smärta** som har en annan placering i DDC. Orsaken är att sjukdomar och symptom är skilda åt i DDC. Klasserna för fotokonst och särskilda fotografier har i den senaste upplagan av SAB flyttats till avdelning **I Konst, musik, teater, film och fotokonst**. I DDC är ämnet fotografi i sin helhet placerat i huvudklass **700 Konst**.

Målgrupp och omfattning

Systemen skiljer sig markant åt i omfattning. DDC är betydligt mer finfördelat och innehåller fler klasser. För de bibliotek som uppfattar SAB som otillräckligt är detta förstuds en fördel. Det finns många klasser i SAB-systemet som innehåller ohanterligt stora mängder litteratur och som för de flesta större bibliotek skulle vinna på en vidare indelning. **Oaa Socialpsykologi** ger t.ex. över 9000 träffar i LIBRIS och **Oac Familjesociologi** nästan 3000. Båda ämnena är betydligt mer finfördelade i DDC.

Ett annat exempel på en avdelning i SAB som skulle behöva en vidareindelning är **Qca Mat och dryck**. Avdelningen är omfattande också på folkbiblioteken. En kategori litteratur som skulle kunna brytas ut är kokböcker med recept på nyttig mat, som inte i första hand syftar till viktminskning eller är inriktade på särskilda sjukdomar. Avdelningen skulle också kunna vidareindelas med klasser för mat för särskilda tillfällen, t.ex. fester, högtider o.s.v. Sådana här klasser finns i DDC.

Många specialbibliotek skulle också vinna på DDC:s större finfördelning. I DDC finns t.ex. koder för trådlös telekommunikation (lokal utbyggnad av SAB-systemet anmäld av Tekniska museets bibliotek), deltan respektive kuster (lokal utbyggnad av SAB-systemet anmäld av Geobiblioteket i Uppsala).

DDC:s uppdelning går ibland djupare än vad ett enskilt bibliotek har behov och också ibland djupare än de svenska biblioteken sammantaget har behov av. Det finns DDC-koder för ämnen som man bara hittar något enstaka verk om i LIBRIS och för ämnen man inte hittar någon litteratur alls om. I DDC finns det t.ex. koder för tyristorer och olika typer av transistorer. Koderna **621.3815282 Junction transistors** och **621.3815284 Field-effect transistors** ger enstaka träffar i LIBRIS, och **621.3815287 Thyristors** ger inte en enda.

Frågan är hur problematiskt det egentligen är att DDC ibland har en grad av finfördelning som svenska bibliotek generellt sett inte har behov av. De klasser som man inte har litteratur om behöver man inte bry sig om. I en tryckt utgåva tar de upp utrymme och försvårar ögnandet av klasserna högre upp i hierarkin, men i WebDewey finns inte den problematiken. När man går in på en DDC-kod visas aldrig mer än en nivå neråt i hierarkin.

Notation och hierarkier

SAB-systemet har alfanumerisk notation, med bokstäver som den huvudsakliga notationen och vissa inslag av siffror och andra tecken. DDC:s notation består uteslutande av siffror. Eftersom det finns fler bokstäver än siffror har det konsekvenser för hur koderna byggs upp. SAB-systemen har utrymme för fler sidoordnade klasser, vilket kan vara en fördel eftersom man sällan behöver underordna klasser av utrymmesbrist. Man har emellertid också i många fall använt sidoordnade klasser för sådant som logiskt sett är över- och underordnade klasser. Det har gjorts för att undvika långa koder. Hierarkierna i DDC är tydligare och avstegen är färre. Koderna i DDC är ofta längre, och det är sällan led i hierarkierna hoppas över, något som är vanligare i SAB. De mer strikta hierarkierna gör de lättare både att placera in nya ämnen i en befintlig klass och att inlemma nya klasser. Som ett exempel kan vi t.ex. jämföra hur verk om renskötsel klassificeras i SAB respektive DDC. I SAB-systemet är koden för renskötsel **Qdff**. Klassen är hierarkiskt underordnad **Qdf Husdjurslära**. I DDC klassificeras verk om renskötsel **636.294**. Klassen ingår i följande hierarki:

636 Animal husbandry
636.2 Ruminants and Camelidae Bovidae Cattle
636.29 Other larger ruminants and Camelidae
636.294 Cervidae and Giraffidae

Renskötsel har en egen kod i SAB-systemet men inte i DDC, vilket är naturligt eftersom svenska bibliotek till skillnad från bibliotek i engelskspråkiga länder har en stor mängd litteratur om renskötsel. Om ett behov av en specifik kod för renskötsel skulle uppstå i DDC skulle det vara enkelt att placera in den under **636.294 Cervidae and Giraffidae**. Samma sak gäller om man får behov av särskilda klasser för hållandet av andra arter som hör till familjerna hjortdjur (Cervidae) eller giraffdjur (Giraffidae), t.ex. dovhjort. I SAB-systemet är klasserna för de olika husdjuren i många fall direkt underordnade **Qdf Husdjurslära** utan något mellanliggande led. Det gör det betydligt svårare att placera in nya ämnen i en lämplig, logisk klass och att inlemma nya klasser. Vissa arter är sammanförda (t.ex. **Qdfg Får och getter, Qdfj Hundar och katter, Qdfm Akvarier, terarrier, burfåglar**) och vidareindelas sedan ytterligare. Verk om dovhjortar som tamboskap förs i SAB-systemet till **Qdfö Övriga husdjur** tillsammans med verk om bl.a. brevduvor, jakar och silkesmasksodling.

Det går att hitta exempel på mycket långa koder i DDC. Koden för jetplan är t.ex. **623.746044**. Om man bygger ut koden med en standardindelning, t.ex. för att ange ett land kan man komma upp i 15-siffriga koder, jetplan i Finland **623.746044094897**. Långa koder

anses av vissa vara en svaghet i ett klassifikationssystem. Det är svårare att komma ihåg en längre klassifikationskod och det är större risk att man gör misstag när man skriver in den, både vid klassifikation och vid sökning. Frågan är dock hur stor denna nackdel egentligen är. Vid datorbaserad sökning och med bra hjälpmedel som gör att varken katalogisatören eller användaren behöver skriva in koderna manuellt spelar det inte så stor roll om koden är lång eller kort. Användaren ska i de flesta fall inte ens behöva se koden utan den ska användas för sökning och gruppering bakom kulisserna i systemen.

Val av koder och byggande av koder

I DDC väljs en klassifikationskod för varje verk. Dubbelklassningar är inte tillåtna. I SAB-systemet är man fri att utöver huvudklassningen lägga till ytterligare klassifikationskoder. Bibliotekens praxis varierar, vissa dubbel- och trippelklassar mer, andra mindre. Sökningar i Libris webbsök visar att andelen material som har klassifikationskoder från minst två av SAB-systemets huvudavdelningar är stort. Systemen skiljer sig alltså radikalt åt på denna punkt.

Begränsningen till en kod i DDC, liksom benämningen huvudklassning i SAB, kan knytas till klassifikationssystemens funktion för hylluppställningen samt till kortkatalogens begränsningar. En bok kan fysiskt bara placeras på en hylla och därför måste man välja en klassifikationskod, eller åtminstone välja en klassifikationskod som den huvudsakliga. I en kortkatalog bör antalet kort begränsas eftersom kortstoppningen tar tid, och katalogen rent fysiskt tar plats. Begränsningen till endast en kod i DDC uppfattas därmed ofta som en ålderdomlig begränsning som inte har några fördelar idag.

Fördelar med att bara använda en kod per verk

Begränsningen till endast en kod i DDC medför att det finns tydliga anvisningar för vilken klassifikation som ska väljas. En vinst med begränsningen till en kod är dessa tydliga anvisningar och den konsekvens de för med sig. Att avgöra att något är ett tvärvetenskapligt verk och använda numret för det (som i DDC) är betydligt lättare att nå konsensus kring än att avgöra vilken vetenskap som dominerar i ett tvärvetenskapligt verk och därför bör bli huvudklassning. Eftersom det tar tid att konstruera en klassifikationskod borde regeln om endast en kod per verk innebära en besparing.

SAB-systemet konstruerades ursprungligen för att fungera som enda system för ämnesbeskrivning, d.v.s. utan ämnesord. Idag när många bibliotek använder Svenska ämnesord eller något annat kontrollerat ämnesordssystem är situationen delvis en annan. Det ämnesmässiga innehåll som inte uttrycks med klassifikationskoden blir vanligen sökbart med hjälp av ämnesorden.

Nackdelar med att bara använda en kod per verk

Den främsta nackdelen med att bara använda en klassifikationskod per verk är att ett verk som hör till olika discipliner och områden bara blir sökbart inom en disciplin eller ett ämnesområde. Nackdelarna är olika stora i olika fall. För utpräglat tvärvetenskapliga verk är det kanske i de flesta fall inte så intressant att återfinns verket under alla tänkbara discipliner. För verk om två separata ämnen är det en stor förlust att verket bara blir sökbart under det ämne som kommer först i klassifikationssystemet.

DDC:s begränsning till en kod tillämpas olika strikt av olika länder och av olika bibliotek. I översättningarna av DDC är reglerna desamma som i den engelskspråkiga DDC, men många bibliotek har kompletterande riktlinjer som tillåter flera DDC-koder i vissa fall. Norges nationalbibliotek använder t.ex. flera DDC-koder när ett verk behandlar flera separata ämnen som inte har en gemensam överordnad kod. Andra norska bibliotek använder flera DDC-koder i ganska stor omfattning. I Frankrike använder man sig likaså av flera DDC-koder ganska frekvent. (Jougelet 1998), (Durlik 2002)

Det finns alltså en öppning för att använda flera koder per verk även i DDC, men anvisningar som tillåter det kan inte bli en del av DDC-översättningen. Det är också viktigt att komma ihåg att flera DDC-koder är en egen tillämpning som skulle försvåra användningen av utländska katalogposter. Mer om anpassningar i avsnitt **11. Översättning och anpassning av DDC.**

Nationellt - internationellt

SAB-systemet är ett svenskt system som i många fall fungerar bra för litteratur om Sverige och svenska förhållanden. Det är däremot inte alltid så lämpat för internationell litteratur. DDC är ett amerikanskt system som präglas av ett amerikanskt sätt att se på världen. DDC har dock stor internationell spridning och har översatts till många språk, vilket gör att den amerikanska prägeln gradvis blivit mindre. Så vitt skilda länder som Bolivia, Iran, Island och Vietnam använder DDC.

SAB-systemet kritiseras framför allt vad gäller de avdelningar där stora förändringar sker: naturvetenskap, teknik och medicin. Här överensstämmer strukturen i flera fall inte med de indelningar som gäller inom vetenskapen idag och nya ämnen är svåra att placera in.

De avdelningar i DDC som uppfattas som mest problematiska i de europeiska länder som använder DDC är sådana där den nationella prägeln är tydlig, t ex **340 Juridik** och **350 Offentlig förvaltning och militärvetenskap**. Avdelning 340 är uppbyggd i första hand efter hur USA:s rättssystem och andra och rättssystem baserade på common law fungerar. Många europeiska länder som använder DDC har dock en annan slags rättssystem som mer liknar Sveriges. Problemen har påtalats för DDC, och en översyn av avdelningen har påbörjats under hösten. Avdelning 350 är på samma sätt uppbyggd i första hand efter hur amerikansk offentlig förvaltning fungerar, och problematiken är densamma. Andra skillnader är att historia och geografi hör till samma huvudavdelning i DDC (900), liksom litteraturvetenskap och skönlitteratur (800). För avdelning 800 är det vanligt att man på hyllorna skiljer på litteraturvetenskapen och skönlitteraturen.

Inplaceringen av särskilda ämnen kan också vara en annan än vad som uppfattas som den mest naturliga placeringen i Sverige. Koden för allmänna verk om aborter i DDC är t.ex. **363.46**, som är underordnat **363.4 Controversies related to public morals and customs**. Det finns också en rad andra koder för verk om abort, inklusive en för medicinska verk, men de allmänna verken ska enligt anvisningar föras till **363.46**. Det här överensstämmer inte med hur vi ser på aborter i Sverige, där det i första hand ses som ett medicinskt ingrepp. Det finns också exempel på motsatsen, där DDC:s inplacering av ämnen stämmer bättre överens med den allmänna svenska uppfattningen än SAB:s. Allmänna verk om prostitution förs i DDC till **306.74** som ingår i nedanstående hierarki:

300 Social sciences
306 Culture and institutions
306.7 Sexual relations
306.74 Prostitution

I SAB-systemet förs verk om prostitution till **Vndp** och hierarkin ser ut så här:

V Medicin
Vn Samhällsmedicin, miljö- och yrkesmedicin, sexologi
Vnd Sexologi
Vndp Prostitution, otukt, incest, våldtäkt

Systemens nationella prägel visar sig också genom den ordningsföljd ämnena placeras i. I SAB-systemet kommer Sverige, det svenska språket och kristendomen först, och i DDC USA, engelskan och kristendomen. Ordningsföljden har tidigare uppfattats som viktig och i DDC finns det alternativ som gör det möjligt att placera det egna landet, det egna språket och den egna religionen först. Sådana omplaceringar gör det omöjligt att utnyttja DDC-koder i utländska katalogposter, och det är därför få bibliotek som använder möjligheterna. Kanske är inte ordningsföljden mellan länder, språk och religioner så viktig bara den följer en logik som går att urskilja.

Den nationella och kulturella prägelns visar sig också genom det utrymme ett ämne ges i de översta nivåerna i hierarkin. I SAB-systemet används **Ca-CI** för kristendomen och **Cm-Cn** för övriga religioner. Samma mönster finns i DDC där avdelningarna **200-210** är allmänna, **220-280** används för kristendomen och övriga religioner återfinns i avdelning **290**. I SAB-systemet kan en något finare indelning göras för kristendomen i vissa fall, medan samma grad av finfördelning är möjlig för alla religioner i DDC. Skillnaden mellan koder för kristendomen och andra religioner är att koderna för andra religioner blir betydligt längre. Många länder där kristendomen inte är den dominerande religionen använder DDC, och fler kommer troligen att gå över i och med den arabiska översättningen. Det pågår därför en översyn där DDC i samarbete med UDC försöker åstadkomma en mer balanserad avdelning 200 där de olika religionerna delar på utrymmet.

Liknande brister på proportion finns även på andra avdelningar t.ex. för språk. De europeiska språken upptar större delen av avdelningen både i SAB och DDC, med svenskan i en egen klass högt upp i hierarkin i SAB och under **439 Övriga germanska språk** i DDC. Även vad gäller detta kan man ställa sig frågan om nivån i hierarkin spelar så stor roll om bara samma grad av finfördelning kan göras. Vad gäller Sverige och svenska språket är placeringen långt ner i hierarkin rimlig. Sverige är ett land i Europa och svenskan är ett germanskt språk.

5. Tidsåtgång för klassifikation

Ett viktigt argument för en övergång till DDC är att mindre resurser skulle behövas för klassifikation. En stor andel av den litteratur som förvärfvas av svenska bibliotek har klassificerats med DDC av nationalbiblioteket i utgivningslandet eller av något annat bibliotek. Klassifikationssystemet används av bibliotek i över 135 länder och av fler än 60 nationalbibliografier. Om vi också använde DDC skulle vi inte behöva lägga ner arbete på att klassificera dessa verk som redan har klassificerats. Det skulle troligen innebära en besparing. Inom det tekniska området skulle även samarbetet inom Sverige kunna öka vid en svensk övergång till DDC. KTH:s bibliotek använder DDC och det gör också Luleå

universitetsbibliotek för sin tekniska litteratur. Chalmers bibliotek använder LCC och möjligen vore en övergång till ett annat internationellt system intressant för dem om möjligheterna till samarbete kring klassifikation därigenom förbättrades. Förutsättningen är att inte klassifikation med DDC är så mycket mer tidskrävande än klassifikation med SAB att besparingen äts upp av den ökade arbetsinsatsen per klassificerat verk. För att kunna göra en uppskattning av tidsåtgången för klassifikation och hur den skulle förändras vid en övergång till DDC behövs följande uppgifter.

1. Hur lång tid tar det i genomsnitt att klassificera ett verk med SAB idag?
2. Hur lång tid tar det i genomsnitt att klassificera ett verk med DDC?
3. Hur stor andel av de svenska bibliotekens förvärv har klassificerats med DDC i andra länder och skulle därmed inte behöva klassificeras av svenska bibliotek efter en övergång?

1. Hur lång tid tar det att klassificera med SAB?

En mätning av tidsåtgången för katalogisering (beskrivning, klassifikation, ämnesord och auktoritetsarbete) har inom delstudie 1 genomförts vid två bibliotek. Frågor om tidsåtgången ingick också i den enkät som distribuerades till de fyrtyo bibliotek som under 2005 gjorde flest nya poster i LIBRIS. Slutligen har också statistik tagits fram ur LIBRIS-databasen som visar bibliotekens faktiska produktion av katalogposter.

Enligt uppgifterna från tidsmätningen och tidsbedömningen i enkätsvaren tar det i genomsnitt 2-3 minuter att konstruera en helt ny SAB-kod. För poster med SAB-koder lägger katalogisatören i genomsnitt ner 0,2 minuter. Uppgifterna från enkäten säger att det tar 4-5 minuter att konstruera en helt ny SAB-kod. Att granska en befintlig tar i genomsnitt ungefär två minuter. Den genomsnittliga tiden för klassifikation oavsett posttyp är 3 minuter. För en mer utförlig diskussion om tidsmätningen och tidsbedömningen i enkätsvaren, se delstudie 1.

Tabell 1. Tidsåtgång för klassifikation enligt tidsmätning och tidsbedömningen i enkäten (delstudie 1)

Posttyp	Tidsmätning	Tidsbedömning
Post med SAB-kod	0,2	2
Post utan SAB-kod	3	4
Ny post	2	5
Genomsnitt	3	3

Genomsnittet för den totala tidsåtgången för en katalogpost varierar mellan sju och femton minuter i tidsmätningen och tio och 23 minuter i tidsbedömningen (se vidare delstudie 1). Statistiken från LIBRIS över produktionen av katalogposter tillsammans med uppgifter om antal helårsverken vid biblioteken som ägnas katalogisering ger dock andra uppgifter. Beroende på hur den effektiva årsarbetstiden beräknas är tidsåtgången per katalogpost i genomsnitt 29-42 minuter (se vidare delstudie 1). Eftersom statistiken från LIBRIS redovisar den faktiska produktionen av poster verkar det rimligt att i första hand utgå från den vid en beräkning av hur mycket tid som ägnas klassifikation. Det går dock inte att få fram uppgifter om klassifikationens andel av den totala tidsåtgången ur LIBRIS-statistiken. Ett alternativ är att komplettera LIBRIS-statistiken med uppgifter om klassifikationens andel av den totala tidsåtgången hämtade från tidsmätningen och tidsbedömningen, trots den osäkerhet som finns i dessa uppgifter. Troligen stämmer proportionerna mellan de olika arbetsmomenten bättre än

de specifika tidsuppgifterna. Både tidmätningen och tidsbedömningen visar att ungefär 20 % av tiden det tar att åstadkomma eller revidera en katalogpost ägnas klassifikationen.

Tabell 2. De olika momentens andel av den totala tidsåtgången enligt uppgifter från tidmätning och tidsbedömningen i enkäten samt statistik från LIBRIS (delstudie 1)

	Tidmätning	Tidsbedömning
Beskrivning	40 %	36 %
Klassifikation	21 %	20%
Ämnesord	31 %	31 %
Auktoritetsarbete	8 %	10 %

Eftersom uppgifterna nedan om klassifikation med DDC baseras på den faktiska produktionen per år är det ur jämförelsesynpunkt lämpligt att utgå ifrån uppgiften som baseras på att hela arbetstiden ägnas katalogisering, d.v.s. att en katalogpost i genomsnitt tar 42 minuter att åstadkomma. Klassifikation skulle då ta 8 minuter per post i genomsnitt, eller annorlunda uttryckt: en katalogisatör hinner klassificera 7 verk i timmen om hon/han uteslutande ägnar sig åt klassifikation.

2. Hur lång tid tar det att klassificera med DDC?

DDC är ett mer omfattande system än SAB och möjligheterna att bygga ut nummer är fler. Därför befarrar många svenska bibliotekarier att det är betydligt mer komplicerat och tidskrävande att klassificera med DDC än med SAB. Å andra sidan är anvisningarna i DDC ofta tydligare och verktygen för att hitta rätt kod mer utvecklade, vilket kan göra det lättare att klassificera med DDC än med SAB. Vid diskussioner i utredningens referensgrupper har det också framförts att svårigheterna med klassifikation framför allt är att avgöra vad verken handlar om och vilken disciplin de tillhör. När väl det är gjort är det i de flesta fall ganska lätt att översätta detta till klassifikationssystemets kategorier oavsett vilket system det är. Klassifikationssystemen är ungefär likvärdiga i fråga om komplexitet. Erfarenheterna från de två svenska bibliotek som idag använder DDC, KTH:s bibliotek och Luleå universitetsbibliotek (för teknisk litteratur) pekar i samma riktning. Man uppfattar inte DDC som ett mer komplicerat och tidskrävande klassifikationssystem.

Till att börja med kommer det naturligtvis att ta längre tid att klassificera med DDC än med SAB. De behövs en inkörningsperiod när man lär sig det nya klassifikationssystemet. Efter denna inkörningsperiod bör erfarenheterna från andra länder vara tillämpbara även för Sverige. Det finns uppgifter från British Library och LC för tidsåtgången för DDC-klassifikation att utgå från. Till skillnad från uppgifterna ovan baseras dessa uppgifter om tidsåtgång helt på de verkliga förhållandena.

På LC klassificerade nio anställda vid Decimal Classification Division under 2005 114 386 böcker, vilket ger ett genomsnitt på ca 10 titlar i timmen per anställd, d.v.s. 6 minuter per titel. På LC är arbetet organiserat så att Decimal Classification Division uteslutande arbetar med DDC-klassifikation. När boken kommer till dem är den redan försedd med LCC-klassifikation och LCSH-ämnesord, vilket underlättar ämnesanalysen och gör att arbetet går snabbare. Å andra sidan har Decimal Classification Division också ansvar för att utveckla DDC och se till så att klassifikationssystemet är i fas med ämnena i den utgivna litteraturen. Erfarna personer kan hinna med upp till 20 titlar per timme när man uteslutande koncentrerar sig på att

applicera koder. (Library of Congress Acquisitions and Bibliographic Access Directorate 2005)

På Britisk Library är arbetet organiserat så att man arbetar både med deskriptiv katalogisering, ämnesord och klassifikation. Här beräknas en person klassificera ca 11 verk i timmen, d.v.s. i genomsnitt ungefär 5 minuter per titel. Ibland finns LC-poster med DDC-koder att utgå ifrån, och siffrorna är därför lite osäkra. (Kauttio 1992)

Enligt dessa uppgifter skulle klassifikation med DDC gå något snabbare än klassifikation med SAB. Eftersom skillnaderna är små och uppgifterna delvis osäkra bör man tolka dessa uppgifter med viss försiktighet. Vad som däremot kan konstateras med ganska stor säkerhet är att tidsåtgången för klassifikation är i samma storleksordning oavsett om SAB eller DDC används.

3. Hur stor andel av de svenska bibliotekens förvärv har klassificerats med DDC i andra länder?

För att kunna bedöma hur stor andel av de svenska bibliotekens utländska förvärv som inte skulle behöva klassificeras efter en övergång har statistik från LIBRIS-databasen använts. Statistiken gäller poster för monografier och periodika med utgivningsår 2002 – 2006-03-31 och annat utgivningsland än Sverige, totalt 188 881 poster. Poster med okänt eller varierande utgivningsland har sorterats bort.

Tabell 3. Utländsk litteratur utgiven 2002-2006 i LIBRIS utifrån utgivningslandets klassifikationssystem

DDC	85%
UDK	5%
Övriga	10%

För de utgivningsländer svenska bibliotek förvärvar mycket litteratur ifrån är DDC det totalt dominerade klassifikationssystemet. Förenta staterna och Storbritannien är de länder som står för den största delen av förvärvet. Därefter följer Tyskland, Frankrike och Norge. Totalt är 85 % av de svenska bibliotekens utländska förvärv utgivet i länder där DDC används i nationalbibliografen. 5 % är utgivet i länder där UDK används, och 10 % i övriga länder. För en mer detaljerad redovisning av de olika utgivningsländerna och de olika grupperna av bibliotek, se bilaga 2.

85 % av de svenska bibliotekens utländska förvärv är utgivet i länder där nationalbibliografen använder DDC. Det finns alltså i regel DDC-koder för denna litteratur, men för att den ska kunna vara till nytta vid de svenska bibliotekens katalogisering måste också katalogposter som innehåller dessa koder vara lätt tillgängliga. Se vidare avsnitt **13. Tillgång till bibliografiska poster med DDC-kod.**

6. Internationalisering

Ett argument för att gå över till DDC är att det skulle göra det möjligt att utnyttja befintliga klassifikationskoder i utländska katalogposter. Det är en del av internationaliseringen om man så vill. Men en övergång till DDC skulle vara en del i internationaliseringen på ytterligare ett sätt.

En övergång till DDC skulle göra den svenska litteraturen mer tillgänglig i andra länder. Genom att klassificera den litteratur som publiceras i Sverige med ett internationellt spritt klassifikationssystem blir det lättare för användare och bibliotekarier i andra länder att göra ämnessökningar och hitta relevant svensk litteratur. I Tyskland var det internationella tillgänglighetsförändringen av den forskning som bedrivs i Tyskland ett viktigt argument för övergången till DDC.

7. Tillgängliga verktyg för DDC

Eftersom DDC är världens mest använda klassifikationssystem bedrivs det mycket utvecklingsarbete för att ta fram bättre verktyg för det. Om vi också använde DDC skulle vi kunna ta del av dessa verktyg. Mycket av den forskning om klassifikation som bedrivs rör även den DDC.

WebDewey är webbversionen av DDC. Innehållet är detsamma som i den tryckta utgåvan, med skillnaden att nyheter och förändringar införs månatligen. Dessutom har man i WebDewey tillgång till mappad terminologi (Library of Congress Subject Headings (LCSH) och Medical Subject Headings), fler indexingångar och fler byggda koder. WebDewey ger en tydlig presentation av DDC:s struktur och hierarkier. Man ser alla nivåer högre upp i hierarkin, medan bara en ytterligare nivå neråt i hierarkin är synlig. Det gör det lätt att få överblick. Länkar gör det lätt att följa anvisningar gå till andra delar av schemat. Vid sidan av indexet, som fungerar utmärkt som ingång till klassifikationssystemet, kan man också göra mer uttömmande sökningar i all text i WebDewey. WebDewey är en betaltjänst. Ett års abonnemang kostar för närvarande (november 2006) från 210 USD för en samtidig användare till 615 USD för fler än tio samtidiga användare. Priserna är rabatterade för OCLC-medlemmar.

Om WebDewey: <http://www.oclc.org/dewey/versions/webdewey/>

DeweyBrowser är ett sökverktyg framtaget av OCLC. Det är en grafisk presentation av de tre översta nivåer i DDC. Färgmarkeringar visar hur mycket litteratur som finns inom varje kategori. Man kan använda sökverktyget för att bläddra sig ner i strukturen, eller göra fritextsökningar och få träffarna kategoriserade utifrån DDC. Man kan välja att söka i OCLC:s e-bokssamling, 2 miljoner poster från WorldCat samt i den förkortade fjortonde upplagan av DDC.

DeweyBrowser: <http://deweyresearch.oclc.org/ddcbrowser/wcat>

Om DeweyBrowser: <http://www.oclc.org/research/researchworks/ddc/browser.htm>

Melvil, efter Melvil Dewey, är namnet på den tyska webbversionen av DDC. Den är framtagen av Deutsche Nationalbibliothek. Verktyget finns i en version avsedd för katalogisatorer och en version avsedd för sökning. MelvilClass, klassifikationsverktyget, har i stort samma funktioner som WebDewey. Man kan bläddra sig ner i klassifikationssystemets hierarkier, eller söka i rubrikerna, registret och texterna. En licens för MelvilClass kostar från 200 euro till 750 euro beroende på antalet samtidiga användare. Medlemmar i det tyskspråkiga DDC-konsortiet och OCLC-medlemmar har rabatt.

MelvilSearch är namnet på sökverktyget. Även i MelvilSearch kan man bläddra sig ner i strukturen. På varje nivå visas hur många träffar som finns i den aktuella klassen och hur många träffar som finns i den aktuella klassen och alla underordnade klasser. Man kan också välja att söka på en term för att se var den placeras i DDC. Anmärkningar om att näraliggande

ämnen eller ett ämne ur en viss aspekt förs till en annan klass presenteras. Anvisningar om hur man bygger koder och annan information som riktar sig till katalogisatören visas däremot inte, och inte heller DDC-koderna. Möjligheten att göra sin bibliotekskatalog sökbar i MelvilSearch ingår i licensen för MelvilClass. Melvil är också tillgängligt via ett SOAP-gränssnitt, (Simple Object Access Protocol) t.ex. för bibliotek som vill integrera Melvil i sina bibliotekskataloger. Melvil bygger på öppen källkod och programvaran är fri att använda även för andra.

Om Melvil: <http://services.ddc-deutsch.de/>

MelvilSearch: <http://services.ddc-deutsch.de/melvilsearch>

DDC används också för att gruppera sökträffarna i bibliotekskataloger. I OpenWorldCat görs t.ex. en gruppering av sökträffarna baserad på både DDC och LCC.

Open WorldCat: <http://www.worldcat.org>

Ytterligare ett användningsområde för DDC är organisation av webbresurser. DDC används t.ex. av BUBL Information Service, Renardus och CyberDewey.

BUBL Information Service: <http://bubl.ac.uk/>

Renardus: <http://www.renardus.org/>

CyberDewey: <http://www.anthus.com/CyberDewey/CyberDewey.html>

Det pågår också försök med automatisk DDC-klassifikation. OCLC har utvecklat verktyg som extraherar metadata ur dokument och förser dokumentet med en DDC-kod. Verktyget finns tillgängligt i OCLC:s Connexion cataloguing-gränssnitt.

Slutligen kan DDC också användas i andra syften än för ämnessökning av olika slag. I Worldcat finns verktyget WorldCat Collection Analysis där bibliotek kan analysera sina samlingar utifrån olika parametrar, bl.a. ämne. För ämnesuppdelningen kan man välja DDC, LCC eller National Library of Medicines Classification.

Om WorldCat Collection Analysis: <http://www.oclc.org/collectionanalysis/>

8. Folkbiblioteken

Samma argument för en övergång till DDC som gäller för forskningsbiblioteken gäller även för folkbiblioteken, men argumenten är av olika vikt för olika bibliotek. Forskningsbibliotek och stora folkbibliotek är de som har störst behov av ett mer aktuellt och utbyggt klassifikationssystem än SAB. För mindre folkbibliotek är SAB kanske tillräckligt. Argumentet att man skulle kunna utnyttja DDC-koder i utländska katalogdata är bara relevant för de bibliotek som själva katalogiserar, vilket gäller ganska få folkbibliotek. Möjligheten är mest intressant för de bibliotek som har ett stort utländskt förvärv.

Btj

Det allra mesta av folkbibliotekens katalogisering utförs av Btj. Btj producerar katalogposter som de säljer till biblioteken. Katalogposterna hålls uppdaterade och SAB-koder från den senaste upplagan av systemet finns i alla katalogposter i BURK-sök. Uppdaterade poster distribueras till de lokala systemen på de bibliotek som abonnerar på s.k. bibliografisk service.

Om många bibliotek önskar DDC-koder istället för SAB-koder är det ett önskemål Btj kommer att försöka tillgodose. Eventuella ökade kostnader för detta kommer att påverka priset på den bibliografiska servicen. Att döma av uppgifterna i avsnittet **5. Tidsåtgång för**

klassifikation tar klassifikation med DDC ungefär lika lång tid som klassifikation med SAB. Även Btj kommer att kunna utnyttja klassifikationskoderna i utländska katalogposter och därmed spara arbete. Av de ungefär 2 miljoner katalogposter som finns i Btj:s databas BURK-sök är ungefär hälften på svenska och hälften på andra språk. Om vissa bibliotek önskar DDC och andra SAB blir Btj:s arbetsinsats förstås större.

Btj har i dagsläget som ambition att alla katalogposter ska ha en klassifikationskod från den senaste upplagan av klassifikationssystemet. Om de håller fast vid denna ambition efter en övergång till DDC kommer arbetet med att konvertera klassifikationskoder från SAB till DDC att vara omfattande. Med hjälp av mappningar och konkordanser kommer viss konvertering att kunna ske maskinellt, men för att uppnå ett bra resultat krävs även mycket manuellt arbete. Ett alternativ även för Btj skulle kunna vara de samsökningsverktyg som beskrivs i avsnitt **17. Samsökning**.

Hur skulle en övergång på forskningsbiblioteken påverka folkbiblioteken?

I Sverige har hittills majoriteten bibliotek använt samma klassifikationssystem. Folkbiblioteken och de allra flesta forskningsbibliotek med allmän, samhällsvetenskaplig eller humanistisk inriktning har använt SAB. På forskningsbibliotek med medicinsk, teknisk eller naturvetenskaplig inriktning är dock andra klassifikationssystem vanliga. Vad skulle det innebära om olika klassifikationssystem användes på folk- och forskningsbibliotek? Hur skulle det påverka användarna, som i många fall nyttjar både forsknings- och folkbibliotek?

Hylluppställning och sökning

Många användare söker litteratur inom ett visst ämne genom att helt enkelt gå till hyllan för den SAB-kod man lärt sig betecknar ämnet. Om forskningsbiblioteken gick över till DDC skulle hylluppställningen troligen se olika ut på olika bibliotek. Vissa bibliotek skulle ställa upp enligt SAB, andra enligt DDC och andra skulle blanda SAB och DDC på olika sätt. Frågan är hur stora problem det egentligen skulle orsaka användarna. Se vidare avsnitt **18. Hylluppställning**.

Vad gäller sökning i kataloger kommer behovet av samsökning att vara stort både för sökningar inom ett forskningsbiblioteks bestånd där det finns både SAB- och DDC-klassificerad litteratur, och för samsökningar mellan forsknings- och folkbibliotek, t.ex. i bibliotek.se. Verktyg för samsökning blir därför viktigt, se avsnitt **17. Samsökning**.

Klassifikation

Samarbetet mellan folk- och forskningsbibliotek vad gäller klassifikation skulle försvåras. Vid utbyte av katalogdata skulle man inte kunna användas sig av varandras klassifikationskoder. Katalogiseringen på folk- respektive forskningsbibliotek sker dock redan idag mestadels isolerat från varandra. Folkbiblioteken köper i regel katalogposter från Btj och några få katalogiserar själva. Forskningsbiblioteken katalogiserar i LIBRIS. Det finns några folkbibliotek som katalogiserar i LIBRIS. Det gäller oftast lokalsamlingar eller lokalbibliografier. Dessa skulle påverkas om forskningsbiblioteken gick över till DDC.

Det finns också ett visst informellt samarbete mellan t.ex. Nationalbibliografin och Btj, där man konsulterar varandras klassifikationskoder, särskilt i komplicerade fall. Under året har ett arbete initierats där Nationalbibliografin och Btj med hjälp av ett konverteringsprogram ska

kunna importera varandras svenska katalogposter. Den som hämtar flest poster från den andra parten ska betala för det överskjutande antalet. Arbetet har ännu inte påbörjats, men syftet är att samarbetet kring katalogisering ska öka. Om forskningsbiblioteken går över till DDC och folkbiblioteken och Btj fortsätter att använda SAB kommer samarbetet och utnyttjandet av varandras katalogdata inte att kunna innefatta klassifikation.

Underhåll och utveckling av SAB-systemet

Om forskningsbiblioteken går över till DDC kommer forskningsbibliotekens medverkan i Svensk Biblioteksförnings kommitté för klassifikationssystem för svenska bibliotek (SAB-systemet) att minska eller upphöra. Underhållet av systemet kommer då helt att baseras på folkbibliotekens och Btj:s behov. I detta ligger möjligen både en fördel och en nackdel. Fördelen är att underhållet och utvecklingen helt kan anpassas till folkbibliotekens behov. I kommitténs arbete har det funnits en viss motsättning mellan forskningsbiblioteken och folkbiblioteken/Btj. Forskningsbiblioteken har velat vidareindela och förändra systemet så att det stämmer överens med aktuell forskning. Folkbiblioteken/Btj har velat hålla systemet stabilt och har inte sett lika stora behov av ytterligare indelningar. Nackdelen är att SAB-systemet kanske stagnerar utan forskningsbibliotekens medverkan. Det är forskningsbiblioteken som har varit drivande för de flesta förändringar som skett i systemet.

Sambibliotek

Det finns två svenska bibliotek där folk- och forskningsbibliotek ingår i samma organisation eller är samlokaliserade till gemensamma lokaler: Sambiblioteket i Härnösand och Almedalsbiblioteket. För dem blir förstås situationen mer komplicerad om forskningsbiblioteken skulle gå över till DDC och folkbiblioteken fortsätta att använda SAB-systemet. Problematiken skulle framför allt gälla klassifikationsarbetet.

Almedalsbiblioteket köper poster från Btj för en viss del av förvärvet och hämtar poster från LIBRIS för annat. Lokalsamlingen katalogiseras i LIBRIS. Sambiblioteket i Härnösand har olika lösningar för katalogisering av facklitteratur respektive skönlitteratur. För skönlitteraturen köper man katalogposter från Btj. Facklitteraturen katalogiseras i LIBRIS och poster förs över till det lokala systemet. Länsbibliotekets lokalsamling katalogiseras likaså i LIBRIS. Om en DDC-övergång genomförs på forskningsbiblioteken men inte på folkbiblioteken kan de lösningar dessa två bibliotek valt bli svår att fortsätta med. För Sambiblioteket i Härnösand skulle man kunna tänka sig SAB-klassifikation för skönlitteraturen och DDC-klassifikation för facklitteraturen.

9. Bokbranschen

Bokbranschen använder sig av Nationalbibliografins katalogposter i sina databaser SEESAM och Bokrondellen. Där är SAB-koder sökbara. Många bokhandlar har också en hylluppställning som baseras på SAB-systemet. SAB-koderna i databaserna används i ganska liten omfattning och hylluppställningen i bokhandlar skulle lika gärna kunna baseras på ett annat klassifikationssystem. För bokbranschen skulle en övergång till DDC inte innebära några mer genomgripande förändringar.

10. Sammanfattning och slutsatser del 1.

Vad skulle en övergång till DDC innebära för de svenska biblioteken?

Det är svårt att göra en bedömning av ett klassifikationssystemets kvalitet, men sammantaget kan konstateras att DDC har stora fördelar jämfört med SAB. DDC är ett bättre underhållet och mer aktuellt klassifikationssystem med tydligare hierarkier än SAB-systemet. Det finns principer för när nya klasser ska läggas till. Förändringstakten är hög. DDC är ett betydligt mer omfattande system än SAB. Det finns i regel tydliga anvisningar för vart olika ämnen ska föras. I DDC används alltid bara en klassifikationskod per verk, vilket kan innebära att verkets ämne uttrycks på ett sämre sätt, men också att valet av klassifikationskod blir mer förutsägbart. Till nackdelarna med DDC hör att det ibland är för omfattande för de flesta svenska biblioteks behov och att indelningen i klasser inte alltid stämmer överens med svenska förhållanden.

En stor andel av den utländska litteratur som förvärvas av de svenska biblioteken har redan klassificerats med DDC och om vi i Sverige också använde DDC skulle vi inte behöva lägga ner arbete på att klassificera dessa verk. Statistik från LIBRIS visar att för LIBRIS-bibliotekens del är ungefär 85 % av det utländska förvärvet utgivet i länder där nationalbibliografin använder DDC. Det har uttryckts farhågor om att klassifikation med DDC är betydligt mer komplicerat än klassifikation med SAB och tar mycket längre tid. Tidsåtgången för klassifikation är svår att bedöma, men uppgifter från den enkät som distribuerats inom delstudie 1 tillsammans med statistik från LIBRIS tyder på att tidsåtgången för klassifikation med SAB är jämförbar med tidsåtgången för DDC som det finns uppgifter om från LC och British Library.

En övergång till ett internationellt klassifikationssystem som DDC skulle göra att vi kan utnyttja klassifikationskoder i utländska katalogposter, men det skulle också innebära att klassifikationen i de svenska katalogposterna blir mer användbar utomlands. Härigenom skulle den svenska litteraturens tillgänglighet i andra länder öka.

Det finns en rad verktyg baserade på DDC som vi skulle kunna använda oss av efter en övergång. Det handlar både om verktyg för klassifikation, som WebDewey och MelvilClass, och verktyg för sökning. Verktygen för klassifikation underlättar klassifikationsarbetet genom många indexingångar, mappad terminologi och en tydlig presentation av hierarkierna. I verktygen för sökning görs klassifikationen tillgänglig för användarna genom grafiska presentationer och presentation av hierarkierna. DDC används också för att gruppera sökträffarna i bibliotekskataloger, för strukturering av webbresurser och för analys av bibliotekens samlingar. Det finns verktyg för automatisk DDC-klassifikation av fulltextdokument.

För folkbiblioteken gäller samma argument för respektive mot en övergång till DDC som för forskningsbiblioteken, men kanske är behoven av ett aktuellt, mer utbyggt klassifikationssystem mindre på folkbiblioteken än på forskningsbiblioteken. Möjligheten att utnyttja klassifikationskoder i utländska katalogposter är mindre intressant. De flesta folkbibliotek köper katalogposter från Btj, och om många bibliotek önskar DDC-koder är det en tjänst Btj troligen kommer att erbjuda. Om forskningsbiblioteken går över till DDC men folkbiblioteken fortsätter att använda SAB kommer vi att få en situation där två olika klassifikationssystem är vanliga på de svenska biblioteken. Hylluppställningen kommer troligen att se olika ut på olika bibliotek och behovet av verktyg för att kunna samsöka poster med SAB- respektive DDC-kod att vara stort. Samarbete kring klassifikation kommer inte att

vara möjligt och underhållet av SAB-systemet kommer eventuellt också att påverkas. De folkbibliotek som katalogiserar i LIBRIS skulle påverkas mer.

Sammanfattningsvis finns det mycket som talar för en svensk övergång till DDC. Del 2 av utredningen innehåller en kartläggning av vilka insatser som skulle krävas i samband med en övergång.

Del 2. Vilka insatser skulle krävas vid en övergång till DDC?

11. Översättning och anpassning av DDC

Om vi går över till DDC måste vi besluta oss för om vi ska översätta DDC och i sådana fall vilken typ av översättning vi ska göra: en översättning av den fullständiga upplagan, en översättning av den förkortade, en egen förkortning eller en blandad engelsk/svensk version. Vidare behöver vi ta ställning till om en eventuell översättning ska finnas som webbversion eller tryckas samt hur översättningen ska organiseras. Nedan finns också ett förslag till en organisation av det framtida underhållet av DDC.

1. Ingen översättning

Ett alternativ är att vi inte gör någon översättning och de svenska biblioteken använder den engelskspråkiga DDC. Fördelen skulle vara att vi inte skulle få några kostnader för översättning och underhåll. Det finns dock betydande nackdelar. Lösningen kräver att bibliotekarier har mycket goda kunskaper i engelska språket och om förhållanden i USA och andra engelskspråkiga länder. Ingen vägledning skulle ges till hur svenska företeelser klassificeras, vilket troligen skulle innebära både att klassifikation tog lång tid och att resultatet blev mindre konsekvent. Ska ett verk om svenska daghem klassificeras **362.712** som är DDC-koden för allmänna verk om Day care centers, eller **372.21 Preschool education and kindergartens**? Med en svensk översättning kunde man ta ställning till detta en gång för alla och utforma tydliga anvisningar.

Även användarna behöver ha goda kunskaper i engelska och om förhållanden i USA och andra engelskspråkiga länder om vi väljer att inte göra någon översättning. Alla klartexter för klassifikation kommer att vara på engelska. Universitets- och högskolebibliotek samt specialbibliotek kan kanske förvänta sig att användarna behärskar engelska, men sådana krav är svåra att ställa på folkbibliotekens och nationalbibliotekens användare.

Alternativet ingen översättning alls skulle innebära små kostnader centralt men mer arbete och högre kostnader på varje bibliotek eftersom arbetet skulle läggas på varje enskild katalogisatör vid klassifikation av varje enskilt verk och på varje enskild användare vid varje sökning.

2. Översättning av den förkortade engelskspråkiga utgåvan (Abridged)

Det andra alternativet är att översätta den förkortade engelskspråkiga utgåvan. Det skulle kräva mindre resurser än en översättning av den fullständiga DDC, men ändå ge tillgång till svensk terminologi och instruktioner för hur svenska företeelser ska klassificeras. Alternativet har dock omfattande nackdelar:

Den förkortade utgåvan är för kortfattad. Den förkortade engelskspråkiga utgåvan är avsedd för samlingar som innehåller färre än 20 000 titlar, d.v.s. framför allt skolbibliotek och små folkbiblioteksfilialer. Inget av de bibliotek som visat intresse för DDC har så små samlingar.

Många bibliotek skulle troligen välja att använda den fullständiga engelskspråkiga versionen i stället, och den svenska översättningen skulle vara till begränsad nytta. Så är det i Norge

bland vetenskapliga bibliotek. Många större forskningsbibliotek använder den fullständiga engelska utgåvan.

Användning av den förkortade utgåvan skulle innebära att indelningarna från de allmänna hjälptabellerna i stor utsträckning inte skulle kunna användas. Det skulle bl.a. innebära att man inte kan göra geografisk indelning eller indelning efter form. I DDC skiljer man mellan ämnen som i stort överensstämmer med klassen i omfång och sådana som är betydligt snävare i sitt omfång. Den senare typen av ämnen har s.k. ståplats, d.v.s. de inkluderas i en vidare klass i väntan på en eventuell vidare uppdelning av klassen. För ämnen med ståplats kan man inte använda indelningar från de allmänna tilläggsstabellerna. I den förkortade upplagan har många ämnen ståplats.

Ett exempel: **796.932** i den fullständiga DDC står för **Cross-country skiing**. Ett verk om längdskidåkning i Sverige skulle få denna kod med tillägget **09** för geografisk indelning och **485** för Sverige, alltså **796.93209485**. I den förkortade utgåvan förs längdskidåkning till den mer allmänna koden **796.93** för **Skiing and snowboarding**. För ett verk om längdskidåkning i Sverige kan man inte lägga till **09+485** eftersom koden i den fullständiga DDC (**796.93209485**) då inte kan kortas till koden i den förkortade DDC (den felaktiga koden **796.9309485**).

Om vi översatte den förkortade utgåvan skulle DDC-koderna för litteratur klassad med den svenska DDC och med den fullständiga engelskspråkiga utgåvan (och översättningar av den fullständiga utgåvan) i många fall inte överensstämma. De svenska numren skulle ofta vara kortare. Alla befintliga DDC-koder i utländska katalogposter skulle behöva kontrolleras mot den svenska översättningen och i många fall skulle man behöva lägga till ytterligare en kortare kod. Alternativt måste man acceptera en ojämn nivå på kodernas längd med långa koder för det utländska materialet och kortare för det svenska / Sverigekatalogiserade. Vissa bibliotek, t.ex. LC, markerar dock alltid var det förkortade numret slutar och i de fallen blir avkortningen enkel att göra.

De länder som nyligen översatt det förkortade engelskspråkiga DDC är Grekland, Island, Italien och Vietnam. En enkät som bl.a. innehöll frågor om tidsåtgången för översättningen har distribuerats, men arbetet har organiserats på olika sätt och det är svårt att utifrån svaren få en klar uppfattning om hur mycket arbete som faktiskt lagts ner. I flera fall har man också haft en tidigare utgåva att utgå ifrån. I Grekland arbetade femton översättare 3-6 månader vardera. Härutöver tillkom sex personer (några på heltid och några på deltid) som arbetade med ledning, samordning, språkliga granskning och redigering av indexet. Projektet tog två år. På Island deltog fyra personer i översättningsarbetet, och den sammanlagda arbetstiden beräknas till tre år på heltid. I Italien arbetade tolv bibliotekarier vid nationalbibliografin med översättning vid sidan av sitt ordinarie arbete. Översättningsarbetet pågick under två år. I Vietnam, slutligen, arbetade tio personer med översättningen under två år. En person arbetade som redaktör och en som projektsekreterare. I samtliga länder tillkom det arbete som referens- och expertgrupper lade ner.

3. Egen förkortning

Med en egen svensk förkortning skulle vi få svensk terminologi och instruktioner för hur svenska företeelser ska klassificeras. Ytterligare en fördel är att graden av finfördelning i klassifikationssystemet skulle kunna anpassas till svenska förhållanden och baseras på litteraturen i svenska biblioteks samlingar. Följande talar dock emot denna lösning:

Att göra en egen förkortning kräver betydligt mer arbete än en översättning av den engelskspråkiga förkortade utgåvan och kanske inte så mycket mindre än en översättning av den engelska fullständiga utgåvan.

Översättningen kräver många ställningstaganden. För varje klass måste man undersöka litteraturbelägget och ta ställning till om klassen ska översättas eller ej. Detta arbete måste göras om vid varje ny utgåva, även om arbetet vid en ny utgåva förstås blir mindre eftersom man då redan vet att det finns litteraturbelägg för alla klasser i den tidigare utgåvan.

Precis som med alternativet att översätta den engelskspråkiga förkortningen skulle många bibliotek troligen välja att använda den fullständiga engelskspråkiga versionen i stället.

Numren i en egen förkortning måste vara interoperabla med den fullständiga DDC. Det skulle innebära att ämnen hamnar på ståplats, och att man inte kan använda indelningar från de allmänna tilläggstabellerna, t.ex. geografisk indelning.

Problematiken med att DDC-koder för litteratur klassad med den svenska DDC och med den fullständiga engelskspråkiga utgåvan inte skulle överensstämma som beskrivs ovan gäller också för alternativet en egen förkortning.

Norge är det enda land som gjort en egen förkortning. Med den senaste översättningen arbetade en person under tre år och ytterligare en person under ett år. Projektledning och referens- och expertgruppers arbete tillkom härutöver.

4. Översättning av den fullständiga DDC

Det fjärde alternativet är en översättning av den fullständiga utgåvan av DDC. Detta alternativ skulle ge total överensstämmelse mellan nummer i den fullständiga engelskspråkiga DDC och i den svenska utgåvan. Utländska DDC-nummer skulle kunna utnyttjas utan kontroll och utan revidering. Man skulle också ge katalogisatörer och användare tillgång till svensk terminologi och instruktioner för hur svenska företeelser ska klassificeras fullt ut, genom hela klassifikationssystemet. Arbetet med att klassificera skulle härigenom underlättas.

Nackdelarna är framför allt ekonomiska. Översättningsarbetet blir med denna lösning omfattande. Tyskland är det enda land som valt att göra en översättning av den fullständiga DDC utan att först översätta och publicera en förkortad utgåva. För dem omfattade projektet fyra personer som arbetade med översättning under tre år. Utöver detta tillkom expertgrupper och projektledning. För den arabiska översättning som planeras har man räknat med ungefär hälften: fyra personer under 18 månader. Ytterligare ett skäl att inte översätta den fullständiga utgåvan är att DDC inom vissa områden har en finfördelning som kanske inte behövs på svenska bibliotek.

5. Blandad svensk/engelsk version

Om en engelsk och en svensk version integrerades skulle man kunna översätta bara delar av den engelska fullständiga utgåvan och låta den engelska versionen ta vid där den svenska tar slut. Inget annat land har hittills valt denna lösning och noggrant planeringsarbete vad gäller vilken nivå den svenska översättningen ska stanna på, och hur avsnitt översätta till svenska

och avsnitt som inte översatts ska samverka. OCLC är positiva till denna lösning och är villiga att undersöka den vidare. Det skulle kunna se ut ungefär så här i en webbversion:

- 700 Konst & fritid
- 720 Arkitektur
- 728 *Bostadshus & liknande byggnader
- 728.047 Ecological houses—architecture
- 728.1 *Low-cost housing
- 728.3 Specific kinds of conventional housing
- 728.4-728.7 Special-purpose housing
- 728.8 *Large and elaborate private dwellings
- 728.9 *Accessory domestic structures

Klassificera verk om bostadsarkitektur och konventionella bostäder här.
Vidareindelningar används för verk som behandlar både bostadshus och liknande byggnader, och för verk som behandlar bara bostadshus. Verk om officiella residens förs till 725.17. [o.s.v.]

Fördelarna med denna lösning är att den svenska versionen skulle vara helt interoperabelt med den engelskspråkiga. Det skulle vara total överensstämmelse mellan nummer i den fullständiga engelskspråkiga DDC och i den svenska utgåvan. Utländska DDC-nummer skulle kunna utnyttjas utan revidering. Det skulle finnas svensk terminologi och instruktioner för hur svenska företeelser ska klassificeras för de översta nivåerna i hierarkierna samt för områden där det bedöms som viktigt. Övergången till DDC skulle kunna ske snabbare genom att man börjar med att översätta uppifrån i hierarkin och tillgängliggör översättningen när man översatt en tillräcklig mängd för att börja använda DDC.

Den främsta nackdelen skulle vara att denna lösning kräver mer ställningstaganden. För varje klass måste man undersöka litteraturbelägget och de svenska förhållandena och ta ställning till om den behöver översättas eller om det är tillräckligt att den finns på engelska. För att detta alternativ ska vara realistiskt krävs det att man kan få fram bra underlag för dessa ställningstagandet på maskinell väg. Statistik på hur frekventa olika DDC-koder är i LIBRIS-databasen kan t.ex. ligga till grund för vilken nivå man väljer att stanna vid för den svenska översättningen.

En blandad svensk/engelsk utgåva av DDC kan göras med en större eller mindre andel svenska och hur mycket resurser som går åt till översättningsarbetet beror på vilka proportioner som väljs. Eftersom minst motsvarande den förkortade utgåvan föreslås översättas är det rimligt att utgå att översättningsarbetet kommer att kräva mer resurser än att översätta den förkortade utgåvan med betydligt mindre än att översätta den fullständiga.

Webbversion eller tryckt?

Om vi gör en svensk översättning av DDC måste vi ta ställning om den ska publiceras som webbversion, tryckt eller bådadera. fördelarna med en webbversion är uppenbara. En webbversion är möjlig att uppdatera kontinuerligt och hålla aktuell. Det är lätt för användaren att följa hänvisningar mellan klasser, växla mellan register och tabeller o.s.v. En webbversion kan integreras med Svenska ämnesord, konkordansen SAB-DDC och andra verktyg på webben. Den kan också ligga till grund för verktyg som gör det möjligt för användaren att söka på klassifikation.

Fördelarna med en tryckt utgåva är att den kan vara lättare att få överblick i en tryckt utgåva. Längre texter, som t.ex. manualen och introduktionen är lättare att läsa på papper än på skärmen. Vissa användare föredrar en tryckt utgåva. Ett möjligt alternativ är att trycka vissa delar men förlita sig på webbutgåvan i övrigt.

Anpassningar och utbyggnader

DDC skiljer mellan anpassningar och utbyggnader. Anpassningar innebär att nummer återfinns i flera språkversioner av DDC med olika innebörd. Utbyggnader innebär att det finns nummer i de olika översättningarna av DDC som är längre än i den engelskspråkiga DDC. Det är inte tillåtet att göra egna anpassningar av DDC. OCLC licensierar inte anpassningar. Orsaken är att det finns en princip som säger att DDC-nummer ska vara interoperabla, dvs ett nummer ska ha en och samma betydelse i alla varianter av DDC, både i översättningar och förkortade utgåvpr. Genom denna princip underlättas utbyte av katalogdata. Den engelskspråkiga DDC innehåller dock ett antal alternativa lösningar, där man anger en lösning som kan användas för de bibliotek eller länder som bedömer att standardlösningen inte passar för deras behov. I stort sett är man vad gäller anpassningar som förändrar nummers betydelse eller inför nya nummer begränsad till att ta ställning till vilka av dessa alternativa lösningar man ska tillämpa. För varje alternativ lösning som tas i bruk minskar interoperabiliteten och möjligheten att obehindrat överta andra länders DDC-koder. Man måste också ta ställning till huruvida den svenska utgåvan ska innehålla alternativa lösningar eller alltid bara en.

Utrymmet för anpassningar i form av exempel som är meningsfulla i det egna landet eller språkgemenskapen, beskrivningar av vart företeelser specifika för det egna landet bör föras o.s.v., är betydligt större. Sådana anpassningar rekommenderar DDC att man gör. I vissa fall kan man även anpassa rubriker så att de i första hand betecknar den aktuella klassen i det egna landet.

Ytterligare en möjlighet när DDC inte överensstämmer med det svenska sättet att dela upp saker är att påverka den engelskspråkiga DDC till förändringar. Både de norska och tyska översättarna menar att de fått mycket gehör för sina synpunkter, och lyckats driva igenom viktiga förändringar, men det finns förstås ingen garanti för vilka förändringar man får igenom. Generellt så är det lättare att få gehör för utbyggnader och ändringar av terminologi än mer genomgripande förändringar som innebär omflyttningar och ändringar av nummer. Generellt är det troligtvis också lättare att få igenom förändringar som gäller sakförhållanden i det egna landet än sådant som rör olika sätt att se på mer allmänt förekommande företeelser. Det finns dock exempel på att även sådana förändringar genomförts på förslag av en översättning. Placeringen av ensamstående mödrar ändrades t.ex. på förslag av den norska översättningen.

DDC har däremot tillåtit utbyggnader. Flera översättningar har en mer finfördelad indelning av det egna landet än den engelskspråkiga. Det gäller t.ex. både den tyska och den norska översättningen. Sådana rena utvidgningar försämrar interoperabiliteten endast marginellt, dels genom att den geografiska indelningen i regel kommer sist i ett nummer, dels genom att mängden litteratur om t.ex. norska kommuner och orter på bibliotek utanför Norge är ganska litet. Det är möjligt att även andra liknande vidareindelningar av ämnen viktiga för det egna landet skulle kunna vinna gehör. Det måste i sådana fall röra sig om rena vidareindelningar, och inte alternativa sätt att indela.

De anpassningar och utbyggnader som kan vara aktuella är därför i första hand:

- att ta ställning till de alternativa lösningar ("Options") som finns angivna i den engelskspråkiga DDC och eventuellt använda någon av dem.
- att påverka DDC till förändringar.
- att vidareindela Sverige geografiskt och eventuellt vidareindela andra svenska företeelser och svenska exempel samt genom noter visa vart svenska företeelser bör föras.

Organisation av översättningsarbetet

Organisationen och arbetsformerna för översättningsarbetet har varit mycket olikartad i de länder som översatt DDC. I många länder har katalogisatorer vid nationalbiblioteket och ibland andra bibliotek utfört översättningsarbetet vid sidan av sitt ordinarie arbete. Deras kunskap om litteraturutgivningen och klassifikation har varit till nytta, men samtidigt har de haft svårt att avsätta tillräckligt med tid för översättningsarbetet. I andra länder har bibliotekariernas kompetens har kommit in i arbetet genom expert- och referensgrupper som granskat översättningarna. I Tyskland valde man ut personer vars kompetenser kompletterade varandra med bibliotekarier, översättare och en informationsteknolog. Till översättningen har i de flesta länder som översatt DDC knutits någon form av expertgrupp som har bidragit med ämneskunskaper. Expertgruppen behöver också grundläggande kunskaper om DDC-systemet som komplement till sina ämneskunskaper.

För översättningsarbetet bör den programvaran som ursprungligen utvecklades för den tyska översättningen användas. Programvaran har även använts för de franska, italienska och vietnamesiska översättningarna och underlättar arbetet betydligt. Återkommande standardformuleringar översätts bara en gång och klistras sedan in, och programvaran gör det lätt att hantera hänvisningar mellan olika klassifikationskoder, liksom indexingångar och mappad terminologi. Priset för programvaran är 35 000 USD. I priset ingår vissa anpassningar, utbildning och support samt utrymme på Pansofts server under 1 år. Programvaran kostar 10 000 USD ytterligare för varje ny upplaga.

Översättningen utförs av några personer som kan vara bibliotekarier med goda språkkunskaper eller översättare. Till översättningen knyts en expertgrupp bestående av katalogisatorer och andra bibliotekarier från de bibliotek som ingår i DDC-projektet. Expertgruppen har till uppgift att granska översättningen, särskilt med avseende på terminologi och valda svenska exempel. Eventuellt bör också arbetet med mappningar mellan SAB-DDC och Svenska ämnesord-DDC utföras som en integrerad del av översättningsarbetet, och ett samarbete bör i vart fall etableras. Se vidare avsnitt **12**.

Mappningar och konkordanser.

Underhåll av svenska DDC

Efter att översättningen är klar behövs en redaktion för den svenska DDC. Redaktionen har till uppgift att se till att den svenska DDC hålls aktuell och att klassifikation med DDC i Sverige görs på ett konsekvent sätt. Det sker genom att:

- följa uppdateringarna av den engelskspråkiga DDC och översätta dem vid behov.
- placera in nya svenska företeelser i klassifikationssystemet.

- ha kontakt med engelskspråkiga DDC:s redaktion och vid behov föreslå förändringar i klassifikationssystemet.
- svara på frågor från svenska bibliotek om klassifikation med DDC.
- översätta mer av den engelskspråkiga DDC när behov uppstår.
- hålla kontakt med den kommitté som underhåller SAB-systemet.
- underhålla konverteringstabellen DDC-SAB genom att mappa nya koder i DDC respektive SAB.
- utbilda katalogisatörer och andra bibliotekarier.

Expertgruppen är referensgrupp för redaktionens arbete. Inplaceringen av nya svenska företeelser i klassifikationssystemet bör ske i nära samarbete med Svenska ämnesord, som förser nya ämnesord med DDC-koder. Redaktionen förslås initialt omfatta en heltidstjänst. Behovet av utbildning kommer till att börja med att vara stort, och redaktionen kan eventuellt minskas i ett senare skede.

Ny upplaga av DDC

Vart sjunde år utkommer en nya upplaga av DDC, men numera införs förändringar i DDC löpande varje månad. För översättningar av DDC innebär detta att arbetsinsatsen för att översätta en ny upplaga inte är så omfattande om man har ett väl fungerande löpande underhåll. Extra resurser måste skjutas till, men i relativt begränsad omfattning.

12. Mappningar och konkordanser

Mappningar mellan olika klassifikationssystem och mellan klassifikationssystem och ämnesord är en slags översättningar mellan systemen där de närmaste motsvarigheterna länkas samman. Mappningar och konkordanser kan fungera som verktyg både för katalogisatörer som klassificerar och för användare som gör sökningar. De har ett nära samband med frågan om samsökning, se avsnitt **17. Samsökning**, där frågor om samsökning tas upp mer specifikt.

SAB-DDC

Det finns en konverteringstabell SAB-DDC. Konverteringstabellen utarbetades ursprungligen mellan DDC:s 19:e upplaga och SAB-systemets 6:e upplaga. Arbetet byggde på de DDC-koder som, tillsammans med UDK-koder, hade skrivits in i SAB-systemets tidigare upplagor. En ny upplaga publicerades år 2000. Den var uppdaterad till DDC:s 21:a upplaga och SAB:s 7:e. Därefter har ändringarna från DDC:s 22:a upplaga införts i den elektroniska versionen, men ingen ny tryckt utgåva har publicerats. Ändringarna från SAB:s 8:e upplaga har ännu inte inlemmats, men en uppdatering planeras.

Konverteringstabellen har en rad begränsningar i den form den har idag. Den är utarbetad för att fungera som hjälp vid klassifikation. Man kan slå upp en DDC-kod och få förslag på vilken eller vilka SAB-koder som kan vara aktuella. Det är ganska vanligt att flera koder har angivits som motsvarighet. Om man vill använda konverteringstabellen vid mer automatiserade översättningar mellan klassifikationsystemen (se avsnitt **17. Samsökning**) behöver man göra den mer stringent. Endast koder som exakt eller nästan exakt motsvarar varandra kan användas vid automatisk översättning mellan klassifikationssystemen. Många mappningar behöver troligen tas bort, och en gradering av mappningarna bör införas så att man kan skilja mellan ungefärliga mappningar och exakta. De ungefärliga mappningarna är

användbara som hjälpmedel vid klassifikation och sökning, men inte vid automatisk översättning mellan systemen. Ingen total genomgång av konverteringstabellen har heller gjorts utan revisionerna har helt koncentrerats på nya, borttagna och förändrade koder.

Möjligen skulle det också finnas ett behov av att göra konverteringstabellen något djupare så att längre koder fanns med. Det är dock i regel inte meningsfullt att göra konverteringstabellen mer specifik än det minst specifika systemet, SAB.

Vid en övergång till DDC skulle konverteringstabellen få en central roll, och en grundlig revision är därför nödvändig. En sådan har påbörjats inom det projekt som bedrivits på KB med syfte att i Nationalbibliografen – monografiers månadsförteckning erbjuda en presentation enligt DDC:s struktur som ett alternativ till den SAB-strukturerade presentationen. DDC-presentationen planeras bygga på mappningar till SAB-systemet – inga DDC-koder ska appliceras manuellt. Inom detta projekt har SAB-koderna i nationalbibliografens månadsförteckning med hjälp av konverteringstabellen SAB-DDC och WebDewey mappats mot DDC. Som en bonus har detta medfört en genomgång av mappningarna i konverteringstabellen på en generell nivå. Mappningsdelen av projektet är genomförd, men LIBRIS arbete med att göra det möjligt att få ut månadsförteckningen i ytterligare en variant återstår ännu.

Konverteringstabellen kommer till att börja med att vara ett viktigt hjälpmedel för klassifikation. Bibliotekarier som är förtrogna med SAB-systemet kan slå upp en SAB-kod och få motsvarigheten i DDC. Om vissa bibliotek går över till DDC och andra väljer att fortsätta använda SAB kan konverteringstabellen underlätta samarbete mellan de olika biblioteken. Om något bibliotek under ett skede vill klassificera med båda systemen är konverteringstabellen också ett viktigt verktyg. Det finns dock risker med att i allt för stor utsträckning förlita sig på konverteringstabellen. Genom att gå omvägen via SAB och sedan översätta till DDC riskerar man hålla fast vid SAB:s struktur och avvika från hur DDC delar in ämnen. SAB-DDC-konverteringstabellen bör därför ses som ett verktyg för klassifikation framför allt i ett övergångsskede. På sikt är de andra mappningarna/konkordanserna viktigare. Konverteringstabellen som verktyg för samsökning kommer däremot att vara viktig mer permanent.

Konverteringstabellen innehåller ungefär 7300 DDC-koder. Beräknat utifrån försök med revision av ett hundratal koder skulle tidsåtgången för att revidera hela tabellen vara ungefär två månaders arbetstid.

Svenska ämnesord-DDC

Som ett hjälpmedel vid klassifikation, sökning och ämnesordsindexering mappas Svenska ämnesord idag mot SAB-systemet. Vid en övergång till DDC skulle mappningen göras mot DDC istället. För nya ämnesord kommer mappningen liksom idag att vara en del av det löpande arbetet med Svenska ämnesord och inte kräva några extra resurser. Mappningen av de befintliga termerna i Svenska ämnesord mot DDC behöver däremot göras som en engångsinsats. Genom att mappningar mellan olika system redan finns bör möjligheterna till maskinellt stöd för detta arbete undersökas. Det finns mappningar från ca 70 % av termerna i Svenska ämnesord till LCSH. LCSH är i sin tur mappat mot DDC. På samma sätt bör också konverteringstabellen SAB-DDC kunna användas för maskinellt stöd vid mappningen Svenska ämnesord-DDC. Ytterligare en möjlighet som bör beaktas är att integrera arbetet med att mappa Svenska ämnesord-DDC med översättningsarbetet. Rubrikerna i

klassifikationssystemet och termerna i klassifikationssystemets index bör i många fall sammanfalla med termer i Svenska ämnesord.

Svenska ämnesord innehåller ungefär 39 000 ämnesord. Beräknat utifrån försök med mappning av ett hundratal ämnesord är det realistiskt att hinna mappa knappt 20 ämnesord per timme. Det innebär att mappning av hela Svenska ämnesord skulle vara ett projekt som omfattade knappt två års arbetstid. Detta är en stor arbetsinsats, och det är därför viktigt att få tillgång till ett maskinellt framtaget underlag som kan revideras manuellt. En bedömning är att mappningsarbetet med ett maskinellt framtaget underlag skulle ta mindre än hälften så lång tid.

Mappningarna mellan LCSH och DDC utgör i sig också ett viktigt hjälpmedel för katalogisatörer. Med hjälp av de LCSH-termer som förekommer i katalogposter kan katalogisatörer hitta rätt DDC-kod.

Andra mappningsprojekt

Det pågår för närvarande en rad mappningsprojekt mellan klassifikationssystem och kontrollerade ämnesord och kontakter bör etableras för att ta del av andra erfarenheter. Några exempel är CrissCross-projektet i Tyskland där SWD mappas mot DDC och mot andra ämnesordssystem (RAMEAU och LCSH) och MSAC-projektet (Multilingual Access to Catalogues of National Libraries) där kroatiska, tjeckiska, lettiska, lituanska, makedonska, slovakiska och slovenska ämnesord mappas mot Universal Decimal Classification (UDC). I Italien mappas det italienska ämnesordssystemet Nuovo Soggettario mot DDC. Genom dessa mappningar mellan olika ämnesordssystem och klassifikationssystem förbättras också möjligheterna till samsökningar mellan material som ämnesordsindexerats på språk och klassificerats med olika klassifikationssystem.

13. Tillgång till bibliografiska poster med DDC-kod

Uppgifterna i avsnitt **5. Tidsåtgång för klassifikation** visar att ungefär 85 % av de LIBRIS-registrerade bibliotekens utländska förvärv är utgivet i länder där DDC-koder används i nationalbibliografin. Det finns således i regel DDC-koder för denna litteratur, men för att dessa koder ska vara till nytta vid de svenska bibliotekens katalogisering måste katalogposterna som innehåller dessa koder också vara lättillgängliga. 79 % av förvärvet kommer från länder där nationalbibliografin både är tillgänglig via z.39.50 och i databasen WorldCat. Ytterligare 1 respektive 2 % kommer från länder där nationalbibliografin är tillgänglig antingen i WorldCat eller via z39.50. Bara ungefär 2 % av förvärvet kommer från länder där nationalbibliografin visserligen använder DDC, men katalogposterna varken är tillgängliga i WorldCat eller z39.50. Fler detaljer återfinns i bilaga 2.

Tabell 4. Utländsk litteratur utgiven 2002-2006 i LIBRIS utifrån utgivningslandets klassifikationssystem och katalogposternas tillgänglighet

DDC i WC el via z39.50	79%
DDC i WC	1%
DDC via z39.50	2%
Övriga DDC	2%
UDK	5%
Övriga	10%

All litteratur som ges ut i ett land katalogiseras inte av landets nationalbibliografi. Nationalbibliografiernas urvalskriterier skiljer sig åt mellan olika länder. Det är inte heller säkert att en katalogpost finns tillgänglig när det svenska biblioteket katalogiserar boken eftersom vissa nationalbibliografier har ganska lång eftersläpning av sin katalogisering. Det går därför inte att dra några slutsatser om för exakt hur stor andel av det utländska förvärvet det finns en katalogpost med DDC-kod att tillgå. Uppgifterna visar ändå att med medlemskap i WorldCat och/eller en väl fungerande importfunktion för poster via z39.50 skulle katalogposter finnas tillgängliga för en mycket stor andel av de svenska bibliotekens utländska förvärv.

Katalogposter innehållande DDC-kod kan också hämtas från andra källor än utgivningslandets nationalbibliografi. Litteraturen klassificeras även av andra bibliotek i utgivningslandet och av bibliotek i andra länder. Härutöver tillkommer också översättningar, där man kan använda sig av DDC-koder i originalet. Det är svårare att ta fram uppgifter på hur stor andel av litteraturen som detta gäller och det är också svårare att bedöma hur tillgängliga dessa katalogposter är. För att katalogposterna ska vara till nytta måste man kunna hitta dem utan att först söka i många olika databaser. Med ett medlemskap i WorldCat blir med automatik även katalogposter från ett stort antal andra bibliotek tillgängliga i en och samma sökning i samma databas. För att z39.50-tillgång till katalogposter med DDC-koder från andra bibliotek ska vara en praktiskt användbar möjlighet behövs en kartläggning av tillgängliga bibliotekskataloger, vilka klassifikationssystem som används, hur snabbt de katalogiserar och katalogposternas kvalitet.

DDC-koder i LIBRIS idag

Tabell 5. Andelen utländsk litteratur i LIBRIS utgiven 2002-2006 med koder från olika klassifikationssystem

	med	utan
SAB	67%	33%
DDC	49%	51%
UDK	2%	98%

62 % av de svenska bibliotekens utländska förvärv är utgivet i Förenta staterna eller Storbritannien. Katalogposter från dessa länders nationalbibliografier köps in till den s.k. ONE-databasen och innehåller DDC-kod. Härutöver tillkommer posterna från den tyska nationalbibliografien som också köps in till ONE-databasen och fr.o.m 2005 innehåller DDC-koder när det gäller vissa typer av material. Omkring 60 % av posterna i Libris från år 2000-2006 borde därför innehålla DDC-kod. Den faktiska siffran är betydligt lägre. Bara ungefär hälften av de utländska katalogposterna innehåller en DDC-kod. Av ett stickprov på 50 poster utgivna i Förenta staterna och 50 i Storbritannien som saknade DDC-kod i Libris fanns det poster med DDC-kod för 42 respektive 10 % i ONE-basen. I respektive lands nationalbibliografi fanns poster med DDC-kod för 66 respektive 50 %. I WorldCat fanns poster med DDC-kod för 78 respektive 64 %. Stickprovet gjordes 2006-06-05 och bestod av de 50 senast inlagda posterna i LIBRIS webbsök med utgivningsland Förenta staterna respektive Storbritannien. Sökningarna i de andra databaserna gjordes samma dag som posterna plockades fram, och risken för missvisande resultat p.g.a. att katalogposter tillkommit efter att verket katalogiserades i LIBRIS torde vara liten.

Tabell 6. Poster utan DDC-kod i LIBRIS – andel med DDC-kod i andra databaser

Utgivningsland	ONE	nationalbibliografi	WorldCat
Förenta staterna	42%	66%	78%
Storbritannien	10%	50%	64%

Det verkar finnas tre huvudorsaker till dessa skillnader.

- Bibliotek väljer att inte hämta posten från ONE-basen trots att den finns där.
- Posten finns inte i ONE-basen trots att de finns i landets nationalbibliografi.
- Posten saknas i landets nationalbibliografi, men finns i WorldCat.

Svar på frågorna i delstudie 1:s enkät visar att biblioteken i många fall väljer att göra en ny post framför att importera en eftersom man tycker att det går snabbare. Vid en eventuell övergång till DDC blir det ännu viktigare än idag att import av poster fungerar smidigt och att det inte uppfattas som enklare att göra en ny post. För att DDC-koder ska finnas på så hög andel av posterna i LIBRIS som möjligt, och för att DDC-klassificerande bibliotek inte ska drabbas av merarbete vid sekundärkatalogisering måste grundmodellen vara att det första biblioteket alltid i första hand importerar en post om en sådan finns att tillgå. Det gäller även de eventuella bibliotek som väljer att inte använda DDC.

Om man även i fortsättningen väljer en lösning liknande ONE och köper in utländska poster till LIBRIS-databasen är det viktigt att inladdningen av poster sker ofta så att eftersläpningen blir minimal. Att uppdateringen av preliminära poster som kompletterats fungerar bra är också viktigt. I dagsläget sker uppdatering av ONE-basen en gång per vecka, men man har haft en del svårigheter. Resultaten ovan tyder på att en uppdatering per vecka är alldeles för lite.

Skillnaden mellan antalet poster med DDC-koder i LC:s respektive British Librarys katalog jämfört med WorldCat talar för att medlemskap i WorldCat är en bra lösning för att få tillgång till så många katalogposter med DDC-kod som möjligt.

Bokdistributörer och förlag

Att använda sig av förlagens och bokdistributörernas information om litteraturen och köpa katalogposter samtidigt som man köper litteratur är en möjlighet till rationalisering av katalogiseringsarbetet som diskuterats bland svenska bibliotek under de senaste åren. Det pågår t.ex. ett försök där Lunds universitets bibliotek köper katalogposter från Dawson Books som ska laddas in i LIBRIS. Många svenska bibliotek köper utländska monografier från Dawson Books, så om man hittar en fungerande modell kommer detta tillvägagångssätt att vara ett alternativ för många. Andra bokdistributörer som erbjuder liknande service är Coutts Information Services och Nielsen BookData. De katalogposter man erbjuder till försäljning kommer i regel från LC eller British Library och innehåller DDC-koder.

Elektroniska resurser

Det pågår också arbete på LIBRIS med att ladda in poster för de elektroniska resurser som ingår i olika licensavtal. För e-böckerna är de poster som laddas in hämtade från LC, British Library eller OCLC (undantaget en leverantör) och innehåller DDC-koder. Posterna för e-

tidskrifter är i de flesta fall inte katalogposter från bibliotek och innehåller betydligt knapphändigare information. Klassifikationskoder finns bara undantagsvis.

14. Organisation av klassifikationsarbetet på biblioteken

På de flesta svenska forskningsbibliotek är katalogisering och klassifikation en arbetsuppgift som är spridd på många personer som också har många andra arbetsuppgifter. Det finns många fördelar med detta: mer variation i arbetet, ämneskunskaper kan tas till vara både för förvärv, katalogisering, referensarbete och utbildning. Samtidigt vittnar många katalogiseringsansvariga om svårigheterna med att upprätthålla katalogiseringskompetensen för dem som bara arbetar med katalogisering på en liten del av sin arbetstid. En ökad centralisering av katalogiseringen inom den egna organisationen är ett förslag till effektivisering som framkommer i enkätsvaren i delstudie 1.

En övergång till DDC skulle aktualisera detta ytterligare. Uppgifterna i avsnitt **5. Tidsåtgång för klassifikation** visar att bara en mindre andel av det utländska förvärvet skulle behöva klassificeras. Merparten har redan DDC-kod. För det svenska materialet skulle situationen vara densamma som idag. NB klassificerar det allra mesta och övriga bibliotek behöver bara klassificera det som man katalogiserar före NB och det material som NB inte katalogiserar. Till att börja med tillkommer också den faktor att man behöver lära sig ett helt nytt klassifikationssystem. Det är därför rimligt att biblioteken överväger om klassifikation ska centraliseras så att ett mindre antal personer vid varje bibliotek arbetar med klassifikation och konstruerar nya koder.

Ämnesordsindexering

Ämnesord och klassifikation är två olika sätt att beskriva ämne. Generellt kan man säga att klassifikation utgår ifrån disciplinen och ämnesorden från den konkreta företeelsen. I regel är ämnesord betydligt mer specifika än klassifikation vars indelning stannar på en mer generell nivå. Dessa två skillnader är olika giltiga för olika klassifikationssystem respektive ämnesordssystem. SAB-systemet utgår huvudsakligen från disciplin och har en relativt grund indelning vilket innebär att ämnesord blir viktiga i ämnesbeskrivningen för att uttrycka det konkreta, specifika ämnet. Även DDC:s indelningsgrund är disciplin, men indelningen går i regel betydligt djupare än SAB. Frågan om ämnesord behövs om vi går över till DDC har härigenom varit uppe till diskussion. Diskussionen har också kopplats till resurser: har vi råd att göra två typer av ämnesbeskrivning?

Ämnesord och klassifikation kan ibland sammanfalla, men det finns också fall där de helt skiljer sig från varandra. Med ämnesorden kan man skilja på verk om ett ämne skrivna inom en viss disciplin och verk om själva disciplinen. Klassifikationskoden blir i regel densamma för båda typerna av verk.

Verk om fornlämningar:
Ämnesord: Fornlämningar
SAB: J
DDC: 930.1

Verk om disciplinen arkeologi:
Ämnesord: Arkeologi
SAB: J

DDC: 930.1

Det finns många tillfällen där ämnet går att uttrycka mycket specifikt med DDC och ämnesorden blir ungefär lika specifika som DDC, men det finns också många tillfällen där ämnesorden är mycket mer specifika än DDC. DDC har t.ex. en kod för servettbrytning, **642.79 Napkin folding**, och det är svårt att tänka sig att det finns behov av mer specifika ämnesord än så. Å andra sidan sammanförs allt övrigt som har med dukning att göra i den överordnade klassen **642.7 Table furnishings** vilket gör att ämnesorden är mycket mer specifika, t.ex. **Butter pats (Tableware)**, **Cutlery** och **Tablecloths**.

Slutligen gör ju begränsningen till en klassifikationskod per verk att behovet av ämnesord även i fortsättningen är stort för att kunna uttrycka flera ämnen eller aspekter på ämnen. Nedanstående verk har fått DDC-koden **362.2920994** som betecknar alkoholism i Australien (verket är begränsat till Australien vilket inte framgår av titeln). Med ämnesorden uttrycks mer av verkets ämne:

Titel: Alcohol and work : patterns of use, workplace culture and safety

Ämnesord:

Alcoholism and employment--Australia.

Employees--Alcohol use--Australia--Statistics.

Industrial accidents--Australia--Statistics.

15. Utbildning

DDC är ett klassifikationssystem som är helt nytt för många svenska bibliotekarier och en övergång skulle kräva utbildning. Utbildningen bör startas i ett senare skede än översättningen så att åtminstone delar av DDC finns översatt till svenska.

Hur mycket utbildning i DDC som erbjuds varierar mycket mellan olika länder. Det varierar också hur länge DDC-systemet varit i bruk och vilken omfattning bibliotekarietutbildningarnas utbildning i klassifikation har. I många länder håller man introduktioner på ungefär en dag som fokuserar på nyheterna i de nya upplagorna. I Tyskland fick katalogisatorerna vid Deutsche Nationalbibliothek tre dagars utbildning i DDC inför att de skulle börja klassificera med DDC. Därefter har de delats in i mindre ämnesbaserade grupper som träffas ungefär varannan vecka för att öva och diskutera. Eventuellt blir det en uppföljningskurs på 1-2 dagar nu när man hållit på ungefär ett halvt år. I Vietnam kommer erfarna bibliotekarier och lärare vid biblioteksutbildningarna att erbjudas tvåveckorskurser. De kommer sedan att ha i uppgift att utbilda andra.

Under april 2005 gick ett trettiotal svenska bibliotekarier en veckolång kurs i DDC. Den generella uppfattningen efter kursen var att DDC visserligen är ett komplext system, men att det är fullt möjligt att lära sig och att WebDewey och de tydliga anvisningarna i systemet underlättar. Vissa menade sig ha fått ganska goda grundkunskaper om DDC efter en vecka, medan andra menade att det skulle behövas betydligt mer tid.

En annan faktor som påverkar behovet av utbildning i DDC som erbjuds yrkesverksamma bibliotekarier är vad som händer med bibliotekarietutbildningarnas utbildning i klassifikation. Utbildningen i klassifikation har i dag en ganska liten omfattning, men på de flesta håll ingår ändå en introduktion till SAB-systemet och praktiska övningar i SAB-klassifikation som ger en översiktlig kunskap om systemet. Om en övergång till DDC sker på bred front så att DDC

blir det dominerande systemet i Sverige kommer DDC troligen att ersätta SAB som det praktiska exempel man tar upp. Nya bibliotekarier kommer i så fall att ha ungefär samma kunskaper om DDC som nya bibliotekarier har om SAB-systemet idag. Om bara vissa bibliotek går över till DDC kanske bibliotekarieutbildningarnas praktiska exempel på klassifikationssystem även fortsättningsvis kommer att vara SAB-systemet.

Det verkar rimligt att till att börja tänka sig två nivåer på utbildningen. Grundnivån är en endagskurs avsedd för referensbibliotekarier, katalogisatörer som inte får som arbetsuppgift att själva konstruera helt nya nummer och andra intresserade bibliotekarier. Utbildningen erbjuds på bred front.

För dem som ska klassificera med DDC erbjuds en veckokurs med en nätbaserad uppföljning som kan sträcka sig över en ganska lång tidsperiod. Det kan vara lämpligt med en återträff vid ett senare tillfälle. Det kan diskuteras om detta verkligen är tillräckligt, men eftersom anvisningarna i DDC i regel är så tydliga är det i regel möjligt att läsa sig till hur man ska göra om man fått kunskaper om grundstrukturen och de viktigaste principerna.

16. Svenska verktyg för sökning på DDC-kod

I avsnitt **7. Tillgängliga verktyg för DDC** beskrivs några av de verktyg som redan finns för att användaren ska kunna söka på DDC-kod. Efter en övergång till DDC skulle vi kunna dra nytta av det utvecklingsarbete som ligger bakom dessa verktyg och i vissa fall också verktygen i sig. Om LIBRIS-biblioteken går med i WorldCat kommer våra samlingar att vara sökbara i Open WorldCat och DeweyBrowser och de bibliotek som vill kommer att kunna använda verktygen för automatisk klassifikation och analys av samlingarna. De tyska verktygen Melvil bygger på öppen källkod och programvaran är fri att använda. Detta innebär att vi inte på egen hand behöver utveckla verktygen, utan det finns mycket att utgå ifrån. Det finns också ett svenskt verktyg för bläddring och sökning bland klassifikationskoder att utgå ifrån, Ämnesträdet i LIBRIS webbsök, där man kan bläddra och söka på SAB-klassifikation.

Det som behöver utvecklas är svenska gränssnitt till DDC samt möjligheter att integrera sökverktygen i LIBRIS och andra bibliotekskataloger. De tekniska förutsättningar och vilka lösningar man ska bygga vidare på måste utredas vidare.

Klassifikation kan också användas för att gruppera sökträffarna ämnesmässigt. Det görs t.ex. i Open WorldCat. Sådan gruppering kommer eventuellt att vara en funktion som införs i nästa version av Webbsök som kommer under 2007. Den lösning man väljer bör inte vara knuten till SAB-systemet utan kunna fungera även för andra klassifikationssystem, t.ex. DDC. I Open WorldCat inkluderar grupperingen både poster klassificerade med DDC och med LCC, och det bästa alternativet vore om grupperingen i LIBRIS med hjälp av mappningar DDC-SAB kunde fungera för båda systemen.

Kostnaderna för de tekniska lösningarna beror på vilka alternativ som väljs och behöver undersökas vidare.

17. Samsökning

Efter en övergång till DDC skulle delar av bibliotekens samlingar vara klassificerade med SAB och delar med DDC. Att manuellt klassificera om de befintliga samlingarna är inget realistiskt alternativ. Inget bibliotek har resurser till en total omklassificering av sina

samlingar. Manuell omklassificering kan möjligen bli aktuellt vad gäller mindre delar av samlingarna på vissa bibliotek. Behovet av att samsöka gamla poster innehållande SAB-koder och nya poster innehållande DDC-koder kommer därför att vara stort. Om några bibliotek väljer att fortsätta använda SAB-systemet finns det också behov av verktyg för att kunna samsöka olika biblioteks samlingar.

Redan idag förekommer olika klassifikationssystem i LIBRIS, och inget är heltäckande. Av utländska poster i LIBRIS utgivna 2000-2006 har 67 % SAB-koder, 49 % DDC-koder och 2 % UDK-koder. För de svenska katalogposterna är andelen med DDC-koder mycket mindre. För närvarande är det bara KTH:s bibliotek och Luleå universitetsbibliotek som använder DDC. Luleå universitetsbibliotek klassificerar teknisk litteratur med DDC, övrigt med SAB. Härutöver klassificerar Nationalbibliografen – Periodicaenheten de svenska tidskrifter som har ISSN med DDC. Från år 1985 och framåt har katalogposter från Förenta staterna och Storbritannien köpts in till LIBRIS-databasen, och dessa poster innehåller oftast DDC-koder. Nedan beskrivs några möjligheter för att göra samsökning mellan äldre och nya poster i LIBRIS möjlig.

Hämta DDC-koder från WorldCat

En stor andel av de katalogposter som finns i LIBRIS finns även i WorldCat med DDC-koder. Det gäller de utländska katalogposterna, i synnerhet de engelska och amerikanska, men även svensk litteratur kan ha köpts in av utländska bibliotek och DDC-klassificerats. För att undersöka för hur stor andel av LIBRIS-posterna DDC-koder skulle kunna hämtas från WorldCat har ett slumpvis urval på 5000 poster skickats till OCLC. Fördelen med denna metod är att den skulle ge korrekta, manuellt gjorda DDC-koder. En begränsning är dock att bara en del av posterna i LIBRIS skulle kunna förses med DDC-kod. Metoden skulle även kunna användas med andra databaser. Ett stickprov visar att ungefär 6 % av posterna för svensk litteratur i WorldCat har DDC-kod.

LIBRIS in i WorldCat

Ett annat sätt att komma åt DDC-koderna i WorldCat är att gå med i WorldCat. Frågan har varit uppe till diskussion, men inga beslut om att LIBRIS-biblioteken som kollektivt ska gå med eller utreda frågan vidare har fattats. KB har däremot bestämt sig för att gå med.

Verktyg för samsökning

Det tredje alternativet är att med hjälp av konkordansen SAB-DDC göra ett verktyg för samsökning av poster med SAB-kod och DDC-kod. Fördelen med denna metod är att alla katalogposter i LIBRIS kan göras sökbara. Nackdelen är att eftersom den bygger på mappningar mellan två klassifikationssystem med olika struktur och indelningar blir den mindre exakt. DDC-systemet bygger på att man väljer en kod per verk. Klassifikation med SAB innebär ofta att man använder flera klassifikationskoder. För att hantera dessa skillnader måste man hitta lösningar för hur poster med flera SAB-koder ska hanteras vid samsökning. Eventuellt bör bara den första tas med vid sökning på DDC-kod. Det kan också förekomma att en kod i det ena klassifikationssystemet har mappats till flera koder i det andra. Även detta måste hanteras på ett sätt som balanserar precision och återvinningsgrad.

Samsökningen kan lösas genom att klassifikationskoder läggs till i katalogposterna, eller i sökgränssnittet. Att lägga på klassifikationskoder i katalogposterna har den fördelen att de kan

komma till nytta även i andra databaser, som t.ex. lokala bibliotekskataloger, och det blir också lättare att integrera sökningen på klassifikationskod med annan sökning i bibliotekskatalogen. Nackdelen är att lösningen blir mindre flexibel och anpassningsbar. Om de mappade klassifikationskoderna återfinns i sökgränssnittet kan man t.ex. i en avancerat sökgränssnitt ge en möjlighet för användaren att välja vilken eller vilka av de mappade koderna hon/han vill söka på. Om man väljer lösningen att lägga till klassifikationskoder i katalogposterna är det viktigt att det markeras att de är automatgenererade så att maskinellt och manuellt gjorda klassifikationskoder vid behov kan särskiljas.

Ytterligare ett alternativ för att göra samsökning mellan SAB och DDC möjligt är att utnyttja samförekomst i LIBRIS-databasen för att klustra samman poster med DDC- och SAB-koder. Klassifikationskoder som frekvent förekommer i samma katalogpost betecknar troligen samma ämne. Tekniken kan också användas för att göra andra typer av grupperingar som t.ex. för samman poster med klassifikationskoder respektive ämnesord, poster med ämnesord på olika språk och från olika ämnesordssystem, poster där olika namnformer för samma person använts o.s.v. Ett projekt för att förbättra och vidareutveckla Libris Webbsök har precis påbörjats och klustring utifrån samförekomst är en fråga som diskuteras.

De olika alternativen ovan bör ses som komplement till varandra. Alternativ 1 och 2 skulle ge exakta, korrekta DDC-koder för en del av posterna i LIBRIS, medan alternativ 3 och 4 skulle ge mindre exakta koder men täcka in en större andel av posterna i Libris. Kostnaderna för de olika alternativen behöver undersökas vidare.

18. Hylluppställning

Klassifikationssystem används av de flesta bibliotek för att organisera hur litteraturen placeras på hyllorna. Hylluppställningen fungerar därigenom också för informationssökning. Användaren går till en viss hylla för att hitta litteratur om ett visst ämne. De flesta svenska bibliotek har använt SAB-systemet både för klassifikation i bibliotekskatalogen och hylluppställning och det finns därför en vana vid att klassifikationskoderna i katalogen och hylluppställningen stämmer överens. Vid en övergång till DDC skulle en övergång till DDC även för hylluppställning innebära total omflyttning av bibliotekens samlingar. Det skulle innebära en stor arbetsinsats och det är därför värt att överväga även andra alternativ.

Sökning i katalogen är på många sätt att föredra framför att gå till en viss hylla för att hitta litteratur om ett visst ämne. Sökningen blir mer fullständig eftersom man även kan hitta utlånad litteratur och litteratur som finns i magasin eller har någon annan avvikande placering. För samlingar som klassificerats med SAB inkluderas även dubbel- och trippelklassningarna i sökningen. Sökningen kan också göras mer precist eftersom klassifikationskoderna i kataloger ofta är längre och mer specifika än hyllsignaturerna. I användarundervisning försöker biblioteken ofta påverka användarna till att använda katalogen istället för att gå till hyllan. Ändå visar användarundersökningar att hylluppställningen frekvent används för informationssökning. Att ögna igenom en hyllas innehåll går snabbt och ger överblick. Ofta avslutar användarna sin informationssökning med detta.

En annan fråga är om det måste råda överensstämmelse mellan klassifikation och hylluppställning för att denna sökmöjlighet ska vara användbar? Så länge hylluppställningen på något sätt är ämnesbaserad kan den användas för att hitta litteratur om ett visst ämne. Olägenheterna med att klassifikation och hylluppställning skiljer sig åt kanske inte är så stora för en användare bara bokens placering framgår på ett tydligt sätt i katalogposten.

Om de svenska biblioteken går över till DDC kommer olika bibliotek troligen att välja olika lösningar beroende på behov, hur mycket arbete man är beredd att lägga ner på omflyttningar och hur samlingarna är organiserade idag. Vissa kommer att använda SAB för hylluppställning, andra DDC, och vissa kommer troligen att kombinera de båda systemen på olika sätt. Hittills har en användare kunnat lära sig SAB-koder som kunnat användas för att hitta till hyllan för ett visst ämne på de flesta svenska bibliotek. Ibland har detta också ingått i grundskolan och gymnasiets biblioteksundervisning. Efter en övergång till DDC skulle detta inte längre vara möjligt. Man kan dock ifrågasätta hur viktig och tillämpbar denna kunskap har varit. Många folkbibliotek har redan idag delvis frångått SAB för hylluppställning och t.ex. sammanfört **K Historia** och **N Geografi**, sammanfört biografierna till en avdelning, gjort föräldrahyllor med böcker klassade bl.a. **Dofa Barn- och ungdomspsykologi** och **Vh Pediatrik**. Ofta gör också bibliotekslokalernas fysiska begränsningar att hylluppställningen inte följer SAB på ett strikt och logiskt sätt. För de flesta användare begränsar sig nog kunskapen om SAB till att man kan några koder för sina ämnen. Troligen lär man sig ganska lätt deras motsvarighet i DDC också.

Hylluppställning enligt SAB

Ett alternativ är att behålla hylluppställning enligt SAB även i fortsättningen. Inga böcker skulle behöva flyttas och arbetsinsatsen vid övergången skulle bli begränsad. Det skulle inte bli någon förändring för de bibliotekarier och biblioteksanvändare som är vana vid att gå till sina hyllor. En nackdel skulle vara att man måste upprätthålla två klassifikationssystem. Litteraturen måste förses med SAB-kod för hylluppställning även i fortsättningen, antingen manuellt eller automatiskt genom mappning. Mappning kommer att vara problematisk för vissa avdelningar där SAB och DDC har olika indelningsgrunder. Man skulle delvis behålla ett klassifikationssystem som visat sig föråldrat och otillräckligt och drar inte nytta av DDC:s större aktualitet och precision. Om SAB-koden ska läggas till manuellt får man ett kontinuerligt merarbete genom att all nyförvärd litteratur ska förses både med DDC-kod samt SAB-kod för hylluppställning.

Bruten hylluppställning

Ett annat alternativ är att ha en bruten hylluppställning med två sviter, SAB-uppställning för redan SAB-klassad litteratur, och DDC-uppställning för nyförvärv. Denna lösning skulle inte medföra något extraarbete med omflyttning av böcker eller upprätthållande av två system. En nackdel är att litteratur om samma ämne sprids på två ställen. Även med denna lösning behåller man delvis ett klassifikationssystem som visat sig föråldrat och otillräckligt och drar inte nytta av DDC:s större aktualitet och precision.

Hylluppställning enligt DDC

Det tredje alternativet är en övergång till hylluppställning enligt DDC. Fördelarna med denna lösning skulle vara att man helt går över till ett klassifikationssystem som är mer aktuellt och precist. Endast ett klassifikationssystem skulle behöva upprätthållas och efter att omflyttningen väl är genomförd skulle inte hylluppställningen orsaka något merarbete.

Den största nackdelen är den stora arbetsinsatsen vid övergången med att flytta och märka om böcker. Den äldre litteraturen måste antingen omklassificeras eller förses med DDC-kod för hylluppställning genom mappning. Det förstnämnda alternativet innebär mycket arbete och

det sistnämnda kommer att vara problematisk för vissa avdelningar där SAB och DDC har olika indelningsgrunder.

Blandad uppställning

Ett fjärde alternativ är att blanda litteratur med SAB-kod och litteratur med DDC-kod på hyllan genom att mappa samman systemen. Ämnesrubrikerna i klartexter lyfts fram och blir det som ska visa användaren till rätt hylla. Exempelvis skulle en lista över de första titlarna på hyllan Psykologi kunna se ut så här.

Allt om psykologi. DDC-kod 150
Alm. Psykologi idag. SAB-kod Do
Ambers. Psychology. DDC-kod 150

Blandad uppställning skulle minimera arbetet med att flytta böcker samtidigt som man slipper använda förse litteraturen med koder från två klassifikationssystem. En framtida övergång till DDC-uppställning underlättas jämfört med om man håller fast vid SAB. Andelen SAB-klassificerad litteratur i hyllorna kommer gradvis att minska, särskild inom ämnesområden där litteraturens levnadstid är kort och på bibliotek där man utför mycket arbete med gallring. När den DDC-klassificerade litteraturen dominerar på hyllan blir det förhållandevis enkelt att övergå till en ren DDC-uppställning om man så önskar.

Klartexterna lyfts fram istället för klassifikationskoderna. Man måste dock fortfarande välja i vilken ordningsföljd de olika ämnena ska placeras. Om man vill behålla en ämnesbaserad uppställning även på den nivån är det rimligt att använda klassifikationssystemets ordningsföljd, och placera **Arkitektur, Skulptur** och **Målarkonst** nära varandra istället för alfabetiskt i anslutning till **Arbete och arbetsmarknad, Skönlitteratur** respektive **Medicin**. Då måste man välja vilket klassifikationssystem som ska styra ordningsföljden mellan ämnena på hyllan, DDC eller SAB. De första fem avdelningarna inom **Historia** skulle med SAB:s respektive DDC:s ordningsföljd kunna vara de här:

Historia SAB: K DDC: 900	Historia DDC: 900 SAB: K
Europas historia SAB: Ka DDC: 930	Geografi & resor DDC: 910 SAB: N
Nordens historia SAB: Kb, Kd DDC: 948	Biografi & genealogi DDC: 920 SAB: L
Sveriges historia SAB: Kc DDC: 948.5	Gamla världens historia DDC: 930 SAB: K.2
Norges historia SAB: Kdb DDC: 948.1	Europas historia DDC: 940 SAB: Ka

Kanske behövs också faktiska omflyttningar inom områden där systemen har helt olika indelningsgrunder. Ett exempel på ett sådant område är medicin där SAB:s huvudsakliga

indelningsgrund är kroppens olika delar och organ, medan DDC delar in i första hand efter de medicinska specialområdena som anatomi, fysiologi, kirurgi o.s.v.

Faktorer som bör vägas in vid valet av system för hylluppställningen är:

- Arbetsinsatsen. Hur mycket arbete är man beredd att lägga ner vid övergången respektive fortsättningsvis?
- Hylluppställningens vikt. Hur viktig är hylluppställningen för informationssökning? Söker användarna i stor utsträckning litteratur genom att ögna igenom vad som finns på en viss hylla, eller sker litteratursökningen framför allt via katalogen?
- Erfarenheter av SAB som hylluppställning. Fungerar SAB för hylluppställning, eller uppfattar man systemet som otillräckligt, föråldrat eller på andra sätt olämpligt?

Dessa tre faktorer väger olika tungt för olika bibliotek. För ett bibliotek med slutna magasin torde alternativ med bruten hylluppställning vara det mest attraktiva. För folkbibliotek och andra bibliotek där en stor del av informationssökningen sker vid hyllan är något av de andra alternativen mer lämpliga.

Biblioteken kan välja vilket som helst av alternativen ovan. Eftersom klassificering enligt två system eller manuell omklassificering av de befintliga samlingar för de flesta bibliotek inte är realistiska alternativ innebär det att mappningarna mellan DDC och SAB blir viktiga och måste hålla en hög kvalitet. Se avsnitt **12. Mappningar och konkordanser**.

19. Sammanfattning och slutsatser del 2.

Vilka insatser skulle krävas vid en svensk övergång till DDC?

Om svenska bibliotek går över till DDC behöver vi ta ställning till om en översättning behövs eller om vi kan använda den engelskspråkiga DDC. Sammanfattningsvis kan sägas att fördelarna med att göra en svensk översättning är så stora att det är det bästa alternativet trots kostnaderna. Lösningarna med en förkortad utgåva, antingen en översättning av den engelskspråkiga förkortade utgåvan eller en egen förkortning har många brister. Koder ur en förkortad utgåva är inte interoperabla med koder ur den fullständiga och gör att det blir svårare att utnyttja DDC-koder i utländska katalogposter. Den engelskspråkiga förkortade skulle vara för kortfattad för LIBRIS-bibliotekens behov och en egen förkortning skulle vara medföra mycket arbete med att avgöra graden av förkortning. Huvudalternativen är därför en översättning av den fullständiga DDC eller en blandad svensk/engelsk version. En översättning av den fullständiga DDC skulle vara det bästa alternativet ur kvalitetsynpunkt, medan kostnaderna talar för lösningen med en blandad svensk/engelsk version. En webbversion som inte nödvändigtvis behöver tryckas förefaller vara det bästa alternativet.

DDC tillåter inte att länder gör egna anpassningar som innebär att DDC-kodernas innebörd förändras. Däremot kan vi anpassa terminologin och exemplen till svenska förhållanden. Vi kan också föreslå förändringar i engelskspråkiga DDC. Vissa utbyggnader, t.ex. för svensk geografi, bör troligen göras. Översättningen föreslås utföras av några personer med en expertgrupp som stöd. Programvaran som utvecklades för den tyska översättningen bör användas för att underlätta arbetet. För det löpande underhållet av den svenska översättningen av DDC behöver en redaktion etableras. DDC-redaktionen får också ansvaret för utbildningen i DDC.

Mappningar mellan DDC och SAB-systemet skulle få en central roll efter en övergång till DDC. De skulle fungera som hjälpmedel vid klassifikation, utgöra grunden för samsökningsverktyg och kunna användas för generering av koder för hylluppställning. Den befintliga konverteringstabellen SAB-DDC skulle behöva revideras så att den håller en hög kvalitet och fungerar även för automatisk översättning mellan klassifikationssystemet. Även mappningar mellan Svenska ämnesord och DDC skulle vara ett bra verktyg för katalogisatörer och användare för att hitta rätt DDC-kod. Det finns mappningar mellan Svenska ämnesord och LCSH samt mellan LCSH och DDC och därigenom skulle mappningsarbetet Svenska ämnesord-DDC troligen åtminstone delvis att kunna göras maskinellt.

85 % av LIBRIS-bibliotekens utländska förvärv är utgivet i länder där nationalbibliografin använder DDC. Ca 80 % kommer från länder där nationalbibliografiernas poster är tillgängliga i WorldCat och/eller via z.3950. Förutsättningarna för att kunna använda DDC-koderna i utländska katalogposter är alltså goda, men tekniska lösningar som gör det enkelt att komma åt och importera dessa poster måste utvecklas. De bokdistributörer och förlag som erbjuder katalogposter till försäljning hämtar i regel sina katalogposter från LC eller British Library, vilket gör att även dessa katalogposter innehåller DDC-koder. Posterna för e-böcker som laddas in i LIBRIS innehåller också DDC-koder, vilket däremot inte posterna för e-tidskrifter gör annat än undantagsvis.

Efter en övergång till DDC skulle endast en mindre andel av den utländska litteraturen behöva klassificeras av de svenska biblioteken. För att kunna bygga upp och upprätthålla kompetens i DDC är det därför rimligt om biblioteken överväger att koncentrera arbetet med klassifikation till färre personer.

En övergång till DDC skulle kräva utbildning av de svenska bibliotekarierna. Referensbibliotekarier och katalogisatörer som inte får som arbetsuppgift att själva konstruera DDC-koder erbjuds en grundläggande kurs, förslagsvis omfattande en dag. De bibliotekarier som ska arbeta med att konstruera DDC-koder erbjuds en längre utbildning omfattande ungefär en vecka.

Svenska verktyg för sökning på DDC-kod skulle behöva utvecklas, men eftersom många bra verktyg för DDC redan finns kan man bygga vidare på det arbetet. Det behövs svenska gränssnitt och verktyg som kan integreras i LIBRIS och andra bibliotekskataloger.

Eftersom delar av bibliotekens samlingar kommer att vara klassificerade med SAB och delar med SAB behövs möjligheter att samsöka. Ett alternativ är att försöka komplettera de befintliga posterna i LIBRIS som saknar med DDC-koder, hämtade t.ex. ur WorldCat. Detta tillvägagångssätt skulle ge manuellt gjorda DDC-koder av hög kvalitet, men endast täcka in en del av posterna. Vi kan också få tillgång till DDC-koder för en del av litteraturen vid svenska bibliotek genom att gå med i WorldCat. Ett annat alternativ, som behövs som komplement även om något av de första alternativen genomförs, är att med hjälp av mappningen SAB-DDC åstadkomma ett samsökningsverktyg. Härigenom skulle merparten av posterna i LIBRIS kunna förses med DDC-kod, men de skulle vara maskinellt gjorda och av lägre kvalitet. Verktyget för samsökning bör vara flexibelt och anpassningsbart och man bör vid behov kunna skilja mellan manuellt gjord klassifikation och maskinell. Ytterligare ett alternativ är att utnyttja samförekomst och klustring av SAB och DDC för samsökning.

Hylluppställning och klassifikation har hittills överensstämt på de flesta svenska bibliotek och de flesta bibliotek har ställt upp sin litteratur på ett likartat sätt. Efter en övergång till DDC kommer situationen troligen att vara mer splittrad. Vissa bibliotek kommer att fortsätta att ställa upp enligt SAB, andra kanske kommer att använda DDC för hylluppställning och en tredje grupp kommer att kombinera SAB och DDC, t.ex. genom en blandad uppställning där klartexterna lyfts fram och litteratur med SAB-kod och DDC-kod placeras tillsammans på hyllan. Mappningen mellan SAB och DDC är viktig för att de olika lösningarna ska kunna fungera.

20. Vägen vidare

Denna utredning ska utgöra underlag för biblioteken för ett beslut om att fortsätta använda SAB-klassifikation eller gå över till DDC. I vissa frågor kan det behövas kompletterade undersökningar och bibliotek kan också behöva utreda frågor av lokal karaktär ytterligare innan beslutet fattas.

Det är fritt för varje bibliotek att använda det klassifikationssystem man önskar alternativt inget alls. Redan idag förekommer vid sidan av SAB-systemet både DDC, UDK och lokala klassifikationssystem. Det finns även bibliotek som inte klassificerar alls. Varje bibliotek fattar därmed ytterst själv beslutet om att fortsätta använda SAB-systemet (eller något annat system) eller byta till DDC. Samtidigt finns det ett samarbete kring klassifikation i LIBRIS databas som bygger på att många bibliotek använder samma klassifikationssystem. Resultaten i delstudie 1 visar att tidsåtgången för klassifikation i befintlig post är liten, vilket innebär att samarbetet fungerar bra. Det första katalogiserande biblioteket klassificerar och efterföljande bibliotek använder sig av klassifikationskoden utan att göra om arbetet. Alla bibliotek påverkas därför av andra biblioteks beslut i denna fråga. Det krävs att ett antal bibliotek bestämmer sig för en övergång för att fördelarna med övergången ska överväga över nackdelen att samarbetet kring klassifikation mellan svenska bibliotek försämras.

Nationalbibliografin har en särställning eftersom de står för katalogisering och klassifikation av huvuddelen av den svenska litteraturen. Nationalbibliografin har som uppgift att katalogisera svenska publikationer. De nationalbibliografiska produkterna ska enligt regleringsbrevet ha hög kvalitet och god täckning. Det finns inget som binder Nationalbibliografin vid ett visst klassifikationssystem. Samtidigt är de nationalbibliografiska posterna en service till andra bibliotek, och de bör om möjligt innehålla den information biblioteken efterfrågar. En övergång till DDC i nationalbibliografin bör därför ske i samråd med andra bibliotek.

Om det finns ett brett intresse för en övergång till DDC bland LIBRIS-biblioteken bör detta eventuellt bli en fråga för det LIBRIS-råd som föreslås av delstudie 2. Frågan har då karaktären av en gemensam LIBRIS-fråga.

En annan tänkbar organisation är att de bibliotek som är intresserade av en övergång till DDC efter Tysklands modell bildar en grupp. Gruppens uppgift blir att verka för en svensk övergång till DDC på olika sätt, bl.a. genom att söka finansiering till projektet.

Oavsett hur det fortsatta arbetet organiseras bör en expertgrupp som har hand om mer specifika frågor bildas när ett eventuellt beslut om en övergång har fattats. Expertgruppens uppgift blir bl.a. att planera och förbereda projektet samt att kartlägga vilka avdelningar i DDC som fungerar dåligt för svenska förhållanden. Arbetet kan resultera i att förändringar i

DDC föreslås och att avdelningar där svenska utbyggnader är ett alternativ identifieras. Tyskland organiserade sitt arbete på detta sätt och hade fått igenom vissa förändringar i DDC redan när det egentliga översättningsarbetet påbörjades.

21. Litteratur & källor

- Beall, Julianne (2003). "Approaches to expansions : case studies från the German and Vietnamese translations". Presentation at World Library and Information Congress : 69th IFLA General Conference and Council, 1-9 August 2003, Berlin. Tillgänglig: www.ifla.org/IV/ifla69/papers/123e-Beall.pdf
- Beall, Julianne & Couture-Lafleur, Raymonde (eds.) (1999) *Dewey decimal classification : francophone perspectives : papers from a workshop presented at the General Conference of the International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) Amsterdam, Netherlands, August 20, 1998*. Albany, N.Y.: Forest Press.
- Berntsson, Göran (1994). *Klassifikation enligt SAB-systemet : ett läromedel*. Borås: Taranco.
- Chan, Lois Mai & Mitchell, Joan S. (2003). *Dewey decimal classification : principles and application*. 3rd ed. Dublin, Ohio: OCLC.
- Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning. Arbetsgruppen för klassifikationsfrågor (1981). *Klassifikationsfrågor : rapport från DFI:s arbetsgrupp*. Stockholm: DFI. (DFI-publikationer, 1981:5)
- Dewey-Dezimalklassifikation (DDC). Tillgänglig: <http://www.ddc-deutsch.de/> [2006-11-08]
- Dewey, Melvil (2003). *Dewey decimal classification and relative index*. 22. ed. Dublin, Ohio: OCLC.
- Dewey, Melvil (2002). *Deweys desimalklassifikasjon*. 5. norske fork. Utg. Oslo: Nasjonalbiblioteket.
- Durlik, Andrzej (2002). "The Bibliothèque Nationale de France : my French experience" i *Libraries and Culture*; Vol 37 (3) s. 256-268. Tillgänglig: http://muse.jhu.edu/journals/libraries_and_culture/v037/37.3durlik.pdf
- Einführung und Nutzung der Dewey Decimal Classification (DDC) im deutschen Sprachraum. Vorgelegt von der Arbeitsgruppe Klassifikatorische Erschliessung im Auftrag der Konferenz für Regelwerkfragen*. (2000). Frankfurt am Main: Deutsche Bibliothek. Tillgänglig: <http://www.ddc-deutsch.de/publikationen/pdf/machbarkeit.pdf>
- Gustavsson, Bodil (2000). *Konverteringstabell mellan Dewey decimal classification (21. ed.) och Klassifikationssystem för svenska bibliotek (7. uppl.)*. Lund : Btj.
- Hansson, Joacim (1996). "SAB-systemet 75 år : några ord om dess tillkomsthistoria" i *Biblioteksbladet* 1996:10, s. 279-280.
- Hansson, Joacim (1995). "Den svenska hållningen till Dewey-systemet vid tiden för utarbetandet av 'Klassifikationssystem för svenska bibliotek' " i *Biblioteken, kulturen och den sociala intelligensen*. Borås/Göteborg: Valfrid. S. 340-355.
- Hansson, Joacim (1996). Tillblivelsen av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek". Borås/Göteborg: Valfrid. (Småtryck från Valfrid; 7).
- Hansson, Joacim (1997). "Why public libraries in Sweden did not choose Dewey" i *Knowledge Organization*. Vol 24 (3), s. 145-153.
- Heiner-Freiling, Magda (2003). "DDC German". Presentation at World Library and Information Congress : 69th IFLA General Conference and Council, 1-9 August 2003, Berlin. Tillgänglig: www.ifla.org/IV/ifla69/papers/137e_trans-Heiner-Freiling.pdf
- Heiner-Freiling, Magda (2006). "The use of the Dewey Decimal Classification (DDC) in the German National Bibliography" in *Newsletter from the Bibliography Section of IFLA*, April 2006, s. 7-9. Tillgänglig: <http://www.ifla.org/VII/s12/pubs/s12-newsletter-April06.pdf>

- Heiner-Freiling, Magda & Landry, Patrice (2005) "The use of the Dewey Decimal Classification for the organisation on national bibliographies: Switzerland and Germany/Austria. Presentation at World Library and Information Congress : 71th IFLA General Conference and Council, August 14th-18th 2005, Oslo. Tillgänglig: www.ifla.org/IV/ifla71/papers/045e-Heiner-Freiling_Landry.pdf
- Jougelet, Suzanne (1998). "Various applications of the Dewey Decimal Classification at the Bibliothèque Nationale de France" i *Library Review* Vol 47 (4), s. 206-210.
- Kauitto, Vesa (1992). "Classing and indexing : a comparative time study" i *International Classification* Vol 19, s. 205-209.
- Klassifikationssystem för svenska bibliotek* (2006). 8. uppl. Lund : Btj.
- Knutsen, Unni (2002). "Klassifikasjonskrigen i Norge (1951-1953)" i *Synopsis* Vol 33 (5), s. 266-268.
- Kubosch, Isabella (2002). "Ny norsk Dewey-utgave – DDK5" i *Synopsis* Vol 33 (5), s. 263-265.
- Library of Congress. *Gateway to Library Catalogs Z39.50*. Tillgänglig: <http://www.loc.gov/z3950/> [2006-11-08]
- Library of Congress Acquisitions and Bibliographic Access Directorate. "Report for the Fiscal Year Ending September 30, 2005." Tillgänglig: <http://www.loc.gov/catdir/bad05.pdf>
- Mitchell, Joan S. (2004). "DDC 22 : an introduction" i *International Cataloguing and Bibliographic Control*; Vol 33 (2), s. 27-31
- OCLC. *Dewey services*. Tillgänglig: <http://www.oclc.org/dewey/> [2006-11-08]
- OCLC. *WorldCat*. Tillgänglig: <http://www.oclc.org/worldcat/> [2006-11-08]
- Svanberg, Magdalena. (2005) "Dewey Decimal Classification : intresset för en övergång ökar" i *Biblioteksbladet* 2005:8, s. 22-23. Tillgänglig: <http://www.biblioteksforeningen.org/bbl/bbl2005/BBL%20nr%208%202005%208%20.pdf>
- Svensk Biblioteksförnings kommitté för klassifikationssystem för svenska bibliotek (SAB-systemet). Tillgänglig <http://www.biblioteksforeningen.org/>- Klassifikation [2006-11-08]
- WebClarity Software. *Z39.50 Target Directory*. Tillgänglig: <http://www.webclarity.info/registry/ListAll> [2006-11-08]